

**R.P. Thomae Młodzianowski Poloni, Societatis Jesu,
Praelectionum Theologicarvm Tomus**

Młodzianowski, Tomasz

Moguntiae Et Dantisci, 1682

Quæstio I. Quid pro Genere dicit justitia?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82973](#)

TRACTATUS I.

De his, quæ magis speculativè nescenda
in præsenti.

*M*agister Sententiarum nihil tractat, in speciali, de Virtute Justitiae; plemente autem S.Thomas 2. 2. à q. 57. ad 79. Imò, & sequentibus, si includas partes potentiales Justitiae. Eum sequendo, sit.

DISPUTATIO I.

De Essentia Justitiae.

Quis est essentia, in quantum definibilis est, habet rationem compositi: quia importat genus tanquam partem materialem, & differentiam, tanquam partem formalem. Hinc, ut cognoscatur essentia, prænoscendum est illius Genus & Differentia; quod etiam in præsenti faciemus.

QUESTIO I.

Quid pro Genere dicit Justitia?

Indubie, Justitia pro Genere dicit, quod sit Virtus, &c. cum non sit Virtus Intellectus: ne-
mo enim ex eo justus est proxime, quia scit bo-
nam esse Justitiam; vel, quid sit esse justum,
hinc debet esse Justitia Virtus moralis adeoq;
Virtus voluntatis. Quia vero Virtus Justitiae,
ex Communii sensu, requirit certitudinem, de-
bet esse Virtus moralis ad alterum; qua omnia,
licet indubitate sint, more tamen scholastico
illustrari possunt. Ex quibus etiam inferes, agi-
hic de Justitia, non prout dicit complexionem
eminium virtutum, de qua Christus Matth. 5.
Nec sumitur pro gratia, quæ est Justitia nostra,
eo quod nos justificet: sed sumitur pro una ex
Cardinalibus Virtutibus.

DIFFICULTAS I.

An Justitia sit Verè Virtus?

Sæpius in Theologia sit Virtutis mentio,
Shæc tamen à Nobis non est ejus expo-
sita universaliter Natura, alis difficultatibus,
tempus præcerperitibus. Nunc sit

PUNCTUM DIFFICULTATIS I.

Quid Virtus in Genere?

A Gemus hic, de Virtute generalissimè, hoc est, prout est, quid Commune ad virtutes, etiam physicas, quæ etiam herbis competunt, &c. ad virtutes Intellectuales, Morales &c. sic sumptæ Virtutis.

PRIMA DEFINITIO est. *Quod, Virtus sit Principium motus vel actionis.* Ita docet S.Th. 1.2. q. 26. à 2. ad 1. & q. 41. à 1. ad 1. &c. sic perni-
citas, quæ est virtus avis, est principium celeris
motus.

Hæc definitio etiam habitibus peccaminosis
convenit: nam etiam hi sunt, principium actio-
nis, possuntque, licet impropriè, appellari Vir-
tus, sumpta pro vi. Sicut venenum, dicitur esse
virtus occidendi, vel vis. Restringendo autem
magis naturam Virtutis, addit ibid. S.Thomas
q. 55. a. 1. *Quod, Virtus sit perfectio potentie in ordine ad actum;* quæ definitio, videtur non esse u-
niversalis; quia non convenit ipsis potentias,
quæ etiam sunt virtus: & tamen dicinon poten-
tia perfici potencia, sed potius ipsa poten-
tia in suo genere perfecta. Si quis tamen, perly
Potentias; intelligeret perfectionem subjecti,
prædicta definitio etiam potentias quadraret,
quæ sunt perfectiones subjecti.

Pressius autem definiendo Virtutem ex ultra-
que hac phrasi S.Thomæ posset Virtus, ut sic,
definiri, quod sit *Principium perfectivum subje-
cti, in ordine ad actum.* Hanc definitionem pro-
bat ipsa inducio, quæ ostendet illam, quibus
cunque cogitabilibus virtutibus applicari posse,
solis, & semper.

R. P.
TH. MLOD
J. NOWSKI
Tom. 3. e. 4.
D. VI
G

Tractatus I.

Quod ipsum, insistendo phrasi S. Thomæ, rati discursu proponi potest. Virtus per Arist. est, *Species quædam habitus*; si est species habitus, debet esse, quid permanens, difficile mobile: quia verò hoc, quod est difficile mobile, potest convenire etiā iis, quæ virtuti, quæ tali, opponuntur, v. g. vitiis; sit, ut illa qualitas, debeat esse perfectio potentiae. Habitum enim mali, non sunt perfectio potentiae, sed defectus ejusdem. Desumitur hoc, ex Arist. qui Lib. 7. Ph. t. 14. tractans de habitibus, tractat etiam de virtute, &, insuper hæc habet. *Virtus enim perfectio quædam est, unumquodque enim tunc maximè perfectum est, cùm adeptum est propriam virtutem, & maximè secundum naturam, ut circulus, tunc maximè secundum naturam est, cum maximè circulus est.* *Vitium autem corruptio horum & remotio est.* Ubi docet Arist. Vitium non esse perfectionem potentiae. Quia verò perfectio uniuscujusque, spectatur in ordine ad suum finem, & ita, cum conjungimur nostro fini, qui est Deus, dicimus esse perfecti; perfectusque architectus est, qui finem suum, qui est ædificatio domus, secundum regulas artis, obtinet. Ideo etiam & Virtus, quæ est perfectio potentiae, tunc perfecta consideratur; quando consideratur in ordine ad suum finem. Porro, finis potentiae, per ordinem ad quem consideratur ejus perfectio, est actus; hinc, quòd perfectior est actus, ed supponitur major virtus: & sic: quia portatio centum, perfectior est, præ portatione decem, id est & virtus portativa centū, est major præ virtute portativa decem. Quod si perfectio virtutis, est per ordinem ad actum; sit, ut virtus sit perfectio potentiae in ordine ad actum. Quod explicandum, secundum phrases S. Thomæ, fuit.

INFER. Si Virtus est perfectio potentiae in ordine ad actum, etiam ipse actus, erit perfectio *ut quo, adeoq; rationem formalem virtutis, participare poterit.*

SECUNDA DEFINITIO ex Arist. verbis, est, quil. 1. Phys. t. 16. docet: *Virtutem esse dispositionem perfectam ad optimum.*

De hac Definitione, sic discurre potest. Dispositio omnis, ex hoc ipso, quia dispositio est, debet esse ad alterum, nempe ad id, quod disponit; &, si non esset ad alterum, hoc ipso dispositio non esset: non enim disponeret, sed adferret jam possessionem ejus, quod intenditur. Et, sicut Forma substantialis, qui non ordinatur ad aliud, dispositio non est; secūs calor, qui disponit ad formam substantialē: ita & omnes reliquæ dispositiones incomplectionem important, desideriumque ulterioris completionis. Hocque ibi expressit Arist. *Virtutes, inquit, & Vitium, sunt ad aliquid.* Quodsi, omnis dispositio, est ad aliud, etiam Virtus, quæ dispositio est, per Arist. erit ad aliud.

Quia verò ipsa ratio, disponens per sui conjunctionem meram cum subiecto, quod dispo-

nit, facit illud, vel bonum, vel malum: Debet enim tribuere subiecto, cui inest, effectum suum formalem; cumq; Virtute nemo malus redditur, sequitur, ut Virtus, sit dispositio perfecti, seu perfectiva subiecti, perfectum non inveniens, sed faciens. Propter quod etiam appellatur à S. Thom. hic q. 7. a. 2. in Corpore: *Dispositio quædam alicuius convenienter se habentis, secundum modum suæ naturæ;* quod scilicet accessus virtutis, faciat subiectum convenienter se habere. Et quia, nihil convenit alicui, quod ei contra naturam est, sit, ut faciat virtus convenienter se habens subiectum, idque secundum modum suæ naturæ.

Jam verò, illud, convenienter se habere subiectum secundum modum suæ naturæ, cum non sit in sola dispositione perfecti, ut dictum est: videndum est, ad quidnam disponat illud perfectum? & hoc Arist. dicit esse, Optimum: Dicit enim, quod, *Virtus sit dispositio perfecti ad optimum.*

De quo ipso, Optimo, queritur, quid sit? explicandoque, quid sit, istud Optimum, attinenda est.

TERTIA DEFINITIO Virtutis, ex S. Thoma; nempe quod *Virtus sit ultimum potentiae.* Quo principio utitur 1. 2. q. 55. a. 1. ad 1. & a. 3. in Corpore & aliis locis. Ad quod enodandum.

SUPPONO 1. Doctrinam Arist. L. 1. de Cœlo tex. 116. qui ponit, hæc verba: *Siigitur aliquis potest mouere per stadia 100. aut levare pondus, semper ad plurimum dicimus, quasi dicetur. Si detur aliquis habens tantum roboris, ut & conficeret 100. stadia, & simul possit portare talenta 100. conficiendo stadia nonnisi centum, non facit hoc, quod plurimum potest, sed ad plurimum sua potentiae, scil. extendi potest; quia plurimum tum primum facit, cum utrumq; facit. Subdit Arist. *quamvis & partes, qua infra sunt, possit, si & excessum, tanquam oporteat definiri potentiam ad finem excessus,* quasi dicat, qui potest minus, si possit adhuc plus, nondum per illud minus, potentia illius exceditur, neq; venit ad finem, seu, ultra quod excedatur, jam potentia. Concluditque tex. 117. *Nihil autem, inquit, nos turbet, determinetur enim secundum excessus finem, id quod propriè posse dicitur.* quasi dicat: posito quod v. g. non possit aliquis portare ducenta, possit tamen portare 100. non finitur excessus per 60. sed nonnisi 100. quod 100. terminat excessum, tanquam terminus *Aquo;* ita, ut incipiendo à post 100. jam sit excessus. Centumque est simul finis potentiae: quia quod est finis, complectitur omne illud, quod potest potentia, adeoque est ultimum potentiae.*

SUPPONO 2. ex S. Thom. Quodnam sit istud ultimum potentiae? quod ultimum, dicitur Virtus. Explicat id 1. 2. q. 55. a. 1. ad 1. dicitque quod, quando virtus dicitur esse ultimum po-

ten-

Disputatio I.

9

tentia; virtus sumatur pro eo, ad quod est virtus. Quod ipsum, per eundem dupliciter accipitur; pro ipso, scilicet objecto virtutis; ad objectum enim est virtus, & pro actu virtutis. Quare autem objectum & actus sunt ultimum potentiae? haec ratio assignari potest; quia sicut metajaculatoria, est ultimum jaciendi, metam enim intendit; ita & artingentia objecti, est ultimum potentiae: potentia enim intendit objectum. Et sicut, ultimum est, ultra quod nihil extenditur: sicut item finis est, quo posse possit, cessat motus; ita, & objectum est id, cuius habita artingentia perfecta, nihil ultra querit habitus, nec se ultra extendit. Actus etiam est ultimum potentiae; quia omne ultimum presupponit alia, sique illa non presupponeret, non esset ultimum, sed unum; & insuper, post se non supponit aliud: quia alias esset potius primum, vel intermedium, hocque ipso ultimum non esset. Porro, quando habetur unio ipsius virtutis animi cum potentia, non dum habet virtus ultimum sui; cum prius sit unire sese subiecto posterius illud disponere, sequitur, ut illud unius virtutis, non sit ultimum ejusdem: disponere etiam non est ultimum virtutis, ut dictum supra: quia autem ultra actum non potest potentia; actus, erit ultimum potentiae. Finge enim oculum non posse ulterius videre; sed omnes visiones eliciuisse, jam habet ultimum suum occupationis, estque perinde inutilis videndo, atque digitus auricularis.

SUPONO 3. Quod ultimum potentiae, & optimum potentiae, sint idem: si enim ultimum potentiae, non esset optimum, esset illi convenientius progressus anterior, nempe ad pervenientium ad optimum: Optimum etiam debet esse ultimum: quia, si non esset ultimum, esset anterior progressus in comparatione boni ultra superlativum. Quod insuper in hoc resolvitur: quia definitivae, Optimum est ultimum boni.

His suppositis

Texitur discursus. Virtus unionis sui ad subiectum, faciendo illud perfectum, disponit illud ulterius: nempe ad ultimum potentiae: h.e. complectens omne illud, quod potest subiectum cum illa potentia, ut dictum Suppos. 1. Hoc ipsum ultimum potentiae, licet sit, & objectum, est etiam & actus, ut dictum supposito secundo. Siactus est ultimum potentiae, & subiecti informatilla virtute, sequitur, ut actus sit etiam Optimum potentiae, ut dictum Supposito 3. Hoc autem explicandum fuit.

DEFINITIONE sumpta ex 7. Phys. non est contentus Vasq. l. 2. d. 7. 9. n. 4. & d. 8. 4. num. 16, Cum quo

DICES 1. Arist. illic loqui, de robore & pulchritudine, non de definitione virtutis: nomine; Optimus, intelligit ibidem Naturam.

RESPONDETUR. Loqui, illic Arist. de vir-

tute; pro exemplo autem non nisi, ponit robur: quia & hoc, est species virtutis, & ad aliquid. Verba textus: *Virtus autem omnis & virtutum eorum, quae ad aliquid sunt, quod exemplificans adit, similiter autem (en, particulam exemplificativam) pulchritudo & robur.* Negatur item, per Ly optimum intelligere illic Aristotelem, naturam. Vel intelligit naturam eo modo, quo illam accipit S. Thom. definiendo virtutem per, convenienter se habere secundum naturam.

DICES 2. Unius una est definitio: hic autem tres definitiones posita.

RESPONDETUR. Esse tres hinc definitio-nes diversas, quoad phrasim, non autem quoad formalitates explicativas: Omnes enim in hoc conveniunt, quod virtus sit principium perfe-ctivum subiecti, in ordine ad agendum.

DICES 3. Dantur virtutes potentiae seu materiae, cui non competit habere actum. Ergo per ordinem adactum, non definienda virtus. Rursus, illa definitio videtur competere natu-ræ, adeoque, non soli virtuti.

RESPONDETUR. Materiae non competere habere actum, qui sit motus efficientis, sed competit illi habere actum, qui sit exercitium potentiae. Hic autem, Ly, actus, sumitur pro aliquo communii horum membrorum. Natura etiam non potest dici perfectio subiecti ipsiusmet presuppositiva, cum sit potius ipsum subiectum. Jam autem virtus, presupponit subiectum.

Talis ergo erit Categoria virtutis. Virtus, ut sic, sic sumpta, in quantum coincidit, cum vis, vel facultate; & sic trahi potest ad virtutem, abusivè & antiphasticè: licet enim omnis virtus sit vis; non tamen omnis vis, sine abusu & anti-phrasi, dici potest virtus; consequenter, sumetur tunc virtus, ita latè ad abusivas illas locu-tiones, sicut sumitur ens commune ad entia, & non entia, seu negationes. Postea sequitur, vir-tus pressè sumpta, supra definita, quæ, in quæ membra dividatur, ostendit.

Punctum Difficultatis 2.

Quæ Divisione Virtutis ut sic?

DIVIDITUR virtus, in virtutem materiae, & in virtutem formæ. Prior illa, est virtus, per S. Thom. ad esse, posterior, ad agere. Ratio hujus divisionis ex S. Th. 1. 2. q. 55. a. 2. in corpore ex habitibus. Virtus importat quandam perfe-ctionem potentiae: & cum duplex sit potentia, potentia ad esse, tenebit se ex parte materia, quæ est ens in potentia: potentia autem agere, se tenet ex parte formæ, quæ est principium agendi, eo, quod unumquodque agat, in quantu-m est in actu. Nominae virtutis materiae, pot-

est

R. P.
TH. MLOD
JANOWSKI
Tom. 3. c. 4.
D. VI
6

Tractatus I.

est venire emanativitas quantitatis, & aliarum perfectionum.

Virtutes Formæ, possunt dividi in virtutes Physicas: & in virtutes intentionales. Prioræ illæ, sunt perfectiones formæ, in ordine ad actum Physicum. Posterioræ sunt perfectio[n]es, in ordine ad actus Intellectus, & Voluntatis.

Hinc Virtutes Intentionales dividuntur in Intellectuales & Morales; illæ perficiunt Intellectum, hæ voluntatem. Virtutes intellectuales, præter divisionem in Naturales & Supernaturales, dividuntur in Speculativas, & Practicas. Speculativæ sunt, Intellectus, Sapientia, Scientia. Practicæ autem sunt, Prudentia & Ars, quamvis etiam Prudentia soleat numerari, inter virtutes voluntatis reductivæ & finaliter, seu, ut loquitur S. Thom. ibid. q. 58. a. 3. ad 1. Licet prudentia secundum essentiam suam sit intellectualis virtus: secundum tamen materiam, convenit cum moralibus virtutibus: est enim rectaratio agibilium.

RATIO. Divisionis harum virtutum intellectualium, deducitur ex S. Thom. 1. 2. q. 56. a. 2. in (...) Cùm, ut sic, virtus, sit perfectio potentiae in ordine ad actum, etiam virtus intellectus illud erit, quod est perfectio intellectivæ, in ordine ad actum. Quia vero intellectus est, qui versatur circa verum; hinc, quod erit perfectio intellectivæ in ordine ad verandum circa verum, erit perfectio intellectivæ in ordine ad actum illius. Verum autem ipsum, dupliciter considerari potest, in quantum est per se ipsum notum, & in quantum notum, per aliud. Virtus versans circa verum, per se ipsum notum, est intellectus, seu habitus primorum principiorum. Vel ob hanc proportionem: quia sicut omnes actus intellectus, pendent elicitive ab intellectu; ita omnes Conclusiones à primis principiis, tanquam motivis illuminativis, & unde fit deductio. Si autem, sit Verum notum per aliud, notificatio illa erit notificatio per causam, h. e. per principium influens in illam notitiam motivè, quod ipsum esse notum per aliud, tanquam, per causam, dupliciter adhuc fieri potest, vel, per causam altissimam, & hoc erit Sapientia; vel, per causam, quæ sit quidem ultima, sed non nisi in aliquo genere, & hoc erit, Scientia. Quia autem intellectus, non tantum sicut in speculazione veri, sed etiam se extendit ad proxim, indigebit completere se perfectione ad actus etiam praticos. Cumque ad proxim descendatur, vel faciendo, vel agendo, de quorum distinctione alibi, ad faciendum, dirigit quidem ars, quæ definitivè per S. Th. 1. 2. q. 57. a. 3. est Ratio recta aliorum operum faciendorum: & Prudentia insuper erit necessaria, quæ definitivè est, recta ratio agibilium.

Quod attinet ad Virtutes voluntatis perfectivas voluntatis, in ordine ad actum moralem: eas alia phrasí describit Arist. 2. Eth. cap. 2. Vir-

tus est habitus electivus in mediocritate, quantum ad nos, consitens. Et, hinc oritur divisio virtutis, spectantis medium rei, & medium rationis, de quo aliás.

Sed jam, sub finem est necesse, totius quaternarii numeri virtutum moralium, rationem reddere. Quia habet S. Thom. 1. 2. q. 61. a. 2. in Corpore: quam placet ipsi terminis S. Thom. ponere: Numerus aliquorum accipi potest, aut secundum principia formalia, aut secundum subjecta, & utroq; modo inveniuntur quatuor virtutes Cardinales. Principium enim formale virtutis, de qua nunc loquimur, est rationis bonum, quod quidem dupliciter potest considerari. Uno modo, secundum quod in ipsa consideratione rationis consistit, & sic, erit una virtus principalis, quæ dicitur, Prudentia. Alio modo, secundum quod circa aliquid ponitur rationis ordo, & hoc, vel circa operationes; & sic est Iustitia, vel circa passiones. & sic necesse est esse duas virtutes: ordinem enim rationis necesse est ponere circa passiones considerata repugnancia ipsarum ad rationem, qua quidem potest esse dupliciter. Uno modo, secundum quod passio impellit ad aliquid contrarium rationis, & sic est necesse, quod passio reprimitur, & ab hoc denominatur, Temperantia. Alio modo, secundum quod passio retrahit ab eo, quod ratio dicit: sicut timor periculorum vel laborum, & sic necesse est, quod homo firmetur in eo quod est rationis, ne recedat, & ab hoc denominatur Fortitudo, & similiter secundum subjecta idem numerus inventur. Quadruplex enim invenitur subjectum hujus virtutis, de qua nunc loquimur, scilicet, rationale per essentiam, quod prudenter perficit, & rationale per participationem, quod dividitur in tria; id est, in voluntatem, quæ est subjectum Iustitiae; & in concupiscentiam, quæ est subjectum Temperantiae, & in irascibilem, quæ est subjectum Fortitudinis.

Præter autem has Divisiones Virtutis, sunt aliæ, sed minus necessariae: in virtutem veram, & virtutem fictam. Jam sit

Punctum Difficultatis 3.

Proponitur, & probatur Conclusio.
D ICENDUM est 1. Iustitiam esse Virtutem. PROBATUR 1. Aut. Arist. qui s. Eth. c. i. sic ait: *Arque hoc quidem Iustitia virtus perfecta est, non absoluто tamen, sed ad alterum.* Quo termino, non negat Iustitiam esse virtutem, simpliciter: sed dicit, esse virtutem, quæ non sicut in solo ordine ad subjectum suum, ejusque dispositione bona, sed respicit alium. Unde inferius subdit: *Ac perfecta quidem maximè est: quia perfecta est virtutis usus perfecta autem: quia, qui eam habet non solum secum, sed cum altero etiam, virtute, uti potest.* Idem docet S. Thom. 2. 2. q. 58. a. 4.

PROBATUR 2. Ratione S. Thom. Quod facit humanas operationes bonas & rectas, est Virtus: ut colligere est ex definitione Virtutis; sed Iustitia facit humanas operationes bonas & rectas.

Disputatio I.

II

rectas. Quod ipsum probatur, tam quoad Majorem quam, quoad Minorem. Quod reddit actum attingentem regulam rationis, secundum quam actus humani rectificantur; est virtus. Sed Justitia est talis: dictat enim ratio suum cuique tribuendum &c. similia, quæ omnia spectant ad Justitiam.

PROBATUR 3. Vera est hæc universalis: Omnis perfectio subjecti in ordine ad actum, est virtus: est enim definitio, quæ convenit omni. Ergo vera & hæc, particularis. Aliqua perfectio subjecti, in ordine ad actum, est virtus. Sed Justitia, est aliqua perfectio subjecti in ordine ad actum. Ergo est virtus. Subsumpt. Antec. probatur Perfectio subjecti, in ordine ad actum, qui est ad alterum, reddit unicuique quod suum est. Subsumo. Sed Justitia est redditiva unicuique quod suum est. Ergo Justitia est perfectio subjecti in ordine ad actum, qui est ad alterum. Prima propositio probatur. Si illa non esset vera, deberet ex regulis de Contradictoriis. Contradicтори illius esse vera, nempe, perfectio subjecti in ordine ad actum, qui est ad alterum, non reddit unicuique quod suum est: hoc autem dici non potest quia alias furari esset bonum. Et sicut conjunctio contradictiorum in intellectu, est quid absoluissimum; ita, & conjunctio corundem in moralibus, est mala, secundum proportionem cum intellectualibus. Si autem furtum esset bonum, esset talis conjunctio: nam habere aliquis alienum, ut proprium, cum non sit proprium. Minor illa principalis, probatur, ipsa suppositione Questionis: de taliter enim sumpta justitia loquimur, quæ sit redditiva unicuique quod suum est.

OBJICITUR 1. Nullus est virtuosus per necessitatem. Omnis Justus, est virtuosus per necessitatem. Ergo nullus Justus est virtuosus. Ergo, neque justitia faciens justum, erit virtus. Minor probatur: quia alienum v.g. reddere est necesse, punire item malos, est necesse, &c. similia.

RESPONDETUR. Necesitatem coactivam, quæ excludit libentiam agendi, & in ordine ad meritum, libertatem destruere rationem virtutis, sed non necessitatem quam dicit hoc principium ad hos suos actus. Explicatur distinctio. Non omnis necessitas destruit rationem virtutis. Nam, cum aliquis exercet actum virtutis, necesse est, ut illum exerceat ex suppositione, & tamen tunc, vel maximè virtuosus est; debetq; omnino dari aliqua virtus, quæ tamen necessitatatur ad suos actus, v.g. liberalitas ad faciendas moderatas distributiones gratuitò de proprio, & tamen, ut supponitur, hoc virtutis est. Quia autem necessitas, quæ habetur in virtute justitiae, non adfert destructionem potentiarum proximate ad utrumlibet non adfert coactionem &c. idèo hæc necessitas, nec destruet rationem Virtutis,

OBJICITUR 2. Quod non compatitur secum alias virtutes, non est virtus. Justitia non compatitur secum alias virtutes: quia restitutio bonorum, non compatitur secum virtutem paupertatis: nam vult esse habentem unde redat, &c. similia.

RESPONSUM est ad similem objectionem in materia de Penitentia virtute. Quod omnes virtutes compatiantur se, ratione sui; licet non compatiantur se omnes ratione extremonum: h.e. cum utrumque extremon actione honesta exerceri potest. Unde virtus justitiae & paupertatis, compatuntur se ratione sui, sed non compatuntur se ratione extremonum: nam hoc, quod est habere, & ex habito dare, est extremon, ad quod attendit justitia. Jam autem extremon ad quod attendit paupertas, est non habere (supple proprium) nec ex habito dare. An autem Religiosus tucatur ad restitutionem de acceptis in seculo? de hoc, in materia morali.

OBJICITUR 3. Virtus non potest supponere peccatum: debet enim esse bona, si bona, ex integra causa, si ex integra causa, non debet supponere malum. Jam autem Justitia saltet restitutiva, supponit peccatum.

RESPONDETUR. Quod virtus supponere poslit peccatum, tanquam abolendum, & destruendum: licet, non supponat peccatum tanquam aliquid à se intentum, sed de his fusius in materia de penit.

DICENDUM 2. Justitiam esse virtutem moralem.

PROBATUR 1. Virtus, quæ ponit actiones voluntatis honestas, ut notum est, ex definitione virtutis moralis, est, virtus moralis. Sed Justitia ponit actiones voluntatis honestas: quia ponit actionem voluntatis de servando Jure indemni aliis, ponendaque æqualitate, &c. nemo enim sola cognitione debiti reddendi, fit justus. Ergo.

CONFIRMATUR insuper. Virtus respiciens bonum, est virtus voluntatis. Unde etiam virtutes respicientes verum, dicuntur esse virtutes intellectus. Quod utrumque in hoc fundatur. Quia virtutes, sunt perfectio potentiarum: sed, non essent perfectio potentiarum, si virtutes respicientes bonum, non essent virtutes voluntatis, & respicientes verum, non essent virtutes intellectus.

Quod ipsum probatur. Illud non potest esse virtus, & perfectio alicujus potentiarum, quod illam non juvat habendo se circa suum objectum. Et, sicut non juvatur oculus speciebus audibiliibus, vel sono: quia hæc non juvant oculum ad habendum se rectè circa suum objectum, ita nec virtus juvaret potentiam, nec esset ejus perfectio; nisi participaret de objecto illius potentiarum. Sed Justitia respicit bonum. Quod ipsum probatur. Quia speciem boni respicere, est respicere bonum. Quod ipsum probatur. Quia ex una

R. P.
T. H. M. L. O. D.
ia. Nowicki
Tome 3. e. 4.
D. VI
6

Tractatus I.

ex una parte virtus potentiae, non debet habere potentiae rationali aequale objectum. Hinc, non nisi scientia, ut sic, vel potius aggregatum omnium scientiarum, & notitiarum respicit intelligibile, vel verum, ut sic, quod respicit potentia intellectiva, sed particulares scientiae, & speciales notitiae respiciunt certum verum. Quod si virtus potentiae, non respicit sub eadem universalitate objectum, sub qua respicit potentia, etiam virtus justitiae non debet respicere bonum, sub ea universalitate, sub qua respicit ipsa voluntas: sed sufficit, quod respiciat speciem boni. Ex alia parte, quod, respicere speciem boni, sit respicere bonum, inde probatur: quia de illa specie boni, vera est prædicatio, quod sit bonum; aliás non esset species boni. Ergo respicere speciem boni, est respicere bonum. Sed justitia respicit speciem boni: quod probatur: quia respicit, ut infra probabitur, honestatem & qualitatem ad jus alienum. Ergo respicit speciem boni, est etiam honestum. Si autem respicit justitia bonum, & est virtus voluntatis, erit virtus moralis; hæc enim hic pro eodem sumuntur.

PROBATOR 2. Virtutes, necessariae sunt ad perficiendas potentias animæ. Unde illud Ethicorum, de creaturis dictum: *Nemo natura sua habet virtutes.* Experientiaque docet, virtutes agendo acquiri; deberemusque omnes esse aequales virtute, si illas cum natura habemus. Neque enim defectus virtutum, posset rejici in dispositionem & organorum ineptitudinem: experimur enim similes complexione, dissimiles virtute: & cædem complexionem olim bonam, ita depravari, ut deterriam. Sed si justitia non esset virtus voluntatis, non perficerentur potentiae animæ, quod ipsum probatur: Ponamus concupiscibilem & irascibilem, esse distinctos realiter appetitus (nam indistinctio non officit, ne multiplicentur habitus intellectus, utpote potentiae indistinctæ ab anima) tunc voluntas ipsa rationalis non haberet suam perfectionem, nisi ponatur esse illius virtus justitia. Assumptum probatur: quia actus hic, qui dicit, *volo reddere alienum*, non est actus irascibilis potentiae, quia hæc extenditur ad circumstantiam mali amovendi: Neq; enim actus illius principium est potentia concupiscibilis: quia hæc ordinatur ad bonum delectabile acquirendum, quale non est objectum illius reditum, per se loquendo. Ergo ille actus spectat ad voluntatem rationalem, secundum se. Ergo justitia debet esse virtus voluntatis, quæ talis, utpote perfectio ita dictans voluntatis.

PROBATOR 3. citata Aut. S. Th. I. 2. q. 69. a. 2. & Arist. s. Eth. c. 2. *Iustitia, ait, est quæ justus dicitur justi, operator ex electione.* Certe autem electio voluntatis est.

OBJICITUR 1. Nemo potest esse justus per actum voluntatis, nisi prævio dictamine de honestate & qualitatibus. Ergo justitia complectetur in se perfectionem illam dictandi, adeoque erit virtus, quæ intellectus, quæ voluntatis.

RESPONDETUR. Imprimis, Argumentum multum probare: probat enim, nullam esse virtutem, quæ sit virtus, non nisi voluntatis, cum unaquaque requirat præcognitum.

Direcèt autem. Concessio Anteced. Dist. Cons. Ergo justitia complectetur in se vim illam dictandi, tanquam quid necessario prærequisitum, applicansque objectum voluntati. Concedo Conseq. complectitur in se vim illam tanquam rationem suam, saltem partialiter formalem. Nego Conseq. Illa enim ratio saltem partialiter formalis, est alicujus virtutis, quæ sola habitâ, jam partialiter habetur virtus. Illo autem dictamine posito, nondum habetur partialiter ratio formalis justitiae: Hæc enim non potest esse, quid commune in iusto: cum tamen illa vis dictandi, etiam in iusto, quæ tali, reperitur: si enim non haberet dictamen de honestate justitiae, per actum humanum, non esset iusto.

OBJICITUR 2. ex Buridano, apud Valent. disp. 5. q. 2. §. 4. Passiones appetitus sensitivi impediunt, quominus exerceatur opus justitiae, ut immoderata cupiditas pecuniarum, ira erga creditorem. Ergo, ut supereret omnes difficultates, ponenda erit justitia, etiam in appetitu sensitivo.

RESPONDETUR Valent. Quod, ad virtutem pertineat quidem, superare difficultates ortas ratione materiæ, huic virtuti debite, sed non ratione materiæ aliis virtutibus debitæ; aliás, si ad unamquamque virtutem spectabit superare quascunque difficultates ratione materiæ, non dabatur jam locus aliis virtutibus, nec jam dabatur virtus specialiter opponibilis avaritiae, quæ pecunias appetit, &c. similia.

RESPONDETUR 2. Dupliciter potest considerari, quod ponatur virtus justitiae in potentia sensitiva. Primo, per modum occasionis imperandij justitiam. Et taliter poni potest, etiam in appetitu sensitivo: Nam & passio sensitiva potest dare occasionem, ut imperetur formalis actus justitiae vel in justitiae. Secundo, quoad ipsum formale exercitum v. g. justitiae; sit in ipsa & ab ipsa potentia sensitiva: & sic, non potest poni justitia in potentia sensitiva: quia actus justitiae formalis, respicit objectum formale justitiae; objectum autem formale justitiae, excedit potentiam sensitivam: illa enim respicit coloratum, odorabile, tangibile, &c. Justitia autem & honestas illius, nihil horum est. Quod si objectum formale justitiae, potentia sensitiva attingere non potest, neque illius capax erit.

DIFFI-

Disputatio I.

13

DIFFICULTAS II.

An iustitia sit virtus ad alterum?

DICENDUM est, iustitiam esse virtutem ad alterum. Est sententia communis apud Tamer. d. 4. q. 2. n. 4. Lugo d. 1. n. 19. Dicast. d. 1. dub. 1.

PROBATUR 1. Auct. Arist. qui 5. Eth. c. 1. facit: *Ac perfecta quidem maxime est; (supple justitia) quia perfecta virtutis est auctor; perfecta autem, quia qui eam habet, non solum secum, sed etiam cum aliis, virtute uti potest.* Et inferius: *Ob id quoq; ipsum, iustitia sola ex omnibus virtutibus esse dicendum bonum videatur.* Accedit S. Th. q. 58. a. 2.

PROBATUR 2. Ratione S. Thom. cit. Virtus, cuius objectum est ad alterum, & ipsa est ad alterum: Objectum enim ipsum formale, ex eo quod formale sit, specificat & format virtutem, ut Inductio ostendit. Justitia autem objectum formale, est ad alterum, quod probatur: quia formale justitiae, est æqualitas, hæc autem est ad alterum: *Nihil enim est sibi aequaliter, sed alteri,* inquit S. Thom. Et certè, si æqualitas non esset ad alterum, relatio non esset ad aliud: æqualitas enim, est etiam quædam species relationis.

PROBATUR 3. Falsa est hæc universalis. Nulla virtus est ad alterum. Ergo, vera hæc contradictoria. Aliqua virtus est ad alterum. Sed hæc non est alia, nisi justitia. Ergo. Falsitas universalis negativæ per hoc probatur; quia falsa est hæc universalis. Nullum vitium est ad alterum, alias occidere alium, non esset vitium; voluntasq; illa, utpote specificata ad alterum, in volente, non esset mala: quia malitia, quæ debet esse ex ad alterum, nulla est, sed non nisi occidere seipsum, malum foret. Ergo & illa alia falsa est. Nulla virtus est ad alterum: alias daretur vitium, cui nulla virtus opponere se posset, hocque ipso, illud vitium non esset vitium: quia necessarium, utpote, cui nulla virtus sit opponibilis: sicut enim vitio gulæ, non opponitur liberalitas, nec fortitudo: quia malitia gulæ non est opposita proportionate bonitas libertatis, & fortitudinis; ita nec vitio ad alterum, opponetur quidquam; si non ponatur bonitas ad alterum, opposita proportionate malitia ad alterum.

Rufus. Si vera est illa universalis; Nulla virtus est ad alterum, etiam vera hæc deberet esse; Nulla operatio bona, est ad alterum: consequenter, nemo alterib[us] vult, donat, accipit, &c. Seq. probatur: quia daretur, actio sine principio.

Confir. Operatio aliqua ad alterum, vel potest fieri bene vel male, vel non potest: si non potest. Contra erit. Si enim id habent aliquæ operationes, cur non & illa ad alterum? essetq; vel essentialiter bona, si nunquam posset fieri mala, adeoq; vel maximè virtuosa: consequenter dabitur virtus vel exinde ad alterum: quia maxima perfectio, divinæq; similis est, non posse

esse malum. Vel certè esset operatio talis, quæ non posset alia boni, nisi illa essentialiter mala; hocq; ipso non mala, ad eum modum, quo si circa objectum bonum, quod est Deus, non posset fieri essentialiter, alia actio, quam odium Dei; hoc ipso, odium Dei, non esset malum; quis autem dicit nullam operationem malam esse? quod si operatio ad alterum, potest bene vel male fieri, hoc ipso dabitur virtus determinans, ut non nisi bene fiat.

Neq; valet, si dicas, illam actionem ad alterum, esse essentialiter indifferentem, h. c. de cuius ratione sit neque esse bonam, neq; unquam esse malam: quia si alia indifferentes actiones non sunt tales, cur hæc una, quæ est ad alterum, erit talis? Deinde & esset illa actio essentialiter indifferentis, & non esset; esset, ut supponitur, non esset autem: quia hoc non potest dici essentialiter indifferentis, quod non est ad utrumlibet, sed est ad neutrumlibet. Est autem ad neutrumlibet, quod non potest melius esse, non potest esse bonum &c. pone enim indifferentiam voluntatis secundum quam v. g. non possit unquam velle deambulare; nec possit unquam velle, non deambulare; quæ erit hæc illius indifference? ita & in præsenti. Dicamq; etiam lapidem esse indifferentem essentialiter ad motum: quia essentialis est illi, non posse velle mouere; & non posse se nolle mouere.

Posito ergo, quod aliqua virtus sit ad alterum. Probatur, hanc non esse alia, nisi justitiam. Tum quia, quæcunq; alia virtutes ostendentur, quæ sunt ad alium, sunt species, quamvis non rigorosè justitiae, qualis est Pietas, Religio &c. Tum quia. Prudentia, non est ad alterum, sed est in bonum dirigit se; licet ex consequenti redundet in bonum alius. Virtutes etiam concupisibilis, non sunt ad alterum, sed ad refrenandam concupiscentiam concupiscentis. Idemque descendunt de virtutibus irascibilis. Ergo sola, saltem ex cardinalibus virtutibus, justitia, erit ad alterum. Tum quia, nulla alia virtus in sua ratione formaliter importat clarè, & distinctè speciem relationis ab Arist. agnitam, qui præter Unitatem & Actionem, ponit etiæ Æqualitatem.

OBJECIT sibi 1. Dicastillo. Qui retinet suum jus illud defendendo, vendicando proprium, ab alio possesso desiderando sibi solvi, &c. similia, justè dicitur agere, & tamen hæc justitia non est ad alterum. Ergo justitia non est virtus ad alterum. Responder Dicast. cit. num. 7. Talem justè agere, non propter actum positivum conservandijus; sed propter actum negativum non accipiendi aliquid ex rebus alterius: ideo enim, qui res suas defendit, dicitur justè, agere: quia nihil accipit de alieno: & non violat jus alterius.

Hæc Responsio NON SATISFACIT. Quia, in communi estimatione, & usu dicendi, non solum dicitur justè aliquis agere: quia vindicando res suas, non accipit de alieno: sed etiam

* B

sub

R. P.
TH. MIOD
Hajnowski
Tome 3. c. 14.
D. VI
6

Tractatus I.

sub hac formalitate, quia proprium eliberat; debuissetq; ratio reddi, cur actus ipse ille positivus, justitialis non sit, & quidem, ratio, quæ non petat principium. *Hinc*

R E S P O N D E T 2. aliter Lugo cit. n. 20. Non esse in creditore aetum justitiae propriæ, & rigorosè, si desideret, ut solvat illi debitor: sicut nec ideo sum gratus, quia desidero aliquem esse mihi gratum: nec ideo sum liberalis, quia desidero te erga me liberalem. Nam licet possim desiderare tibi hos actus, ex affectu ad honestatem objectivam illarum virtutum, illud tamen objectum non refundet honestatem propriam gratitudinis, & liberalitatis in quemlibet actum, quem terminat, sed solum in illum honestatem. Sic etiam, ille est justus, qui vult ipse non violare jus alienum, non qui vult, alium non violare jus alienum: quæ differentia ex parte objecti sufficit ad hoc, ut illi duo affectus in ratione virtutis, & in genere moris, differant. De quo eodem puncto ita discurrebat d. 3. de Pœnitent. n. 20. Quod specie differre, sit notabiliter differre: potest tamen contingere, ut, quæ notabiliter differunt in ordine ad aliquem finem, nihilominus ad aliam considerationem, non differant notabiliter. Et ita, voluntas furandi argenteum, propter bonitatem argenti, differt physicè à voluntate furandi aurum propter bonitatem auri; & tamen illæ duæ voluntates non differunt specie Theologica. Simile quid accedit in virtutibus: quia duæ honestates objectivæ castitatis alienæ & propriæ, non differunt specie Physica: quia finis & motivum utriusque, est idem; differunt tamen specie moralis: in hac enim consideratione multum differt, Velle me esse castum, &, velle, quod alii sint casti.

Hæc Responsio. Non satisfacit. Quia, præter infradicenda, quæ contra illam applicari poterunt, non probat aliqua, quæ probanda fuerunt. Nego enim, quod actus elicitus propter honestatem propriam alicujus virtutis, non derivet suam honestatem in illum actum, nisi quis velit, sibi non nisi, illam honestatem. Nego item, quod differentia ex parte subjecti sufficiat ad hoc ut illi duo affectus in genere moris differant. Nego item, quod, in actionibus virtutum, species eadem Physica virtutum, non sit species Moralis: nam in virtutibus, species moralis indistinguitur à specie Physica motivi: quæ enim est species moralis, nisi honestas motivi moralis? motivum autem ipsum, nihil aliud est, præter ipsum specificativum Physicum virtutis, vel virtutis.

Exemplum autem illud, quod ad fert, de voluntate furandi aurum, vel argenteum, non convenit. Nam Physica ratio auri, vel argenti, non ingreditur Phycicam rationem motivi, quæ Physica illa ratio, constituit actum moralum: sed per accidentem sc̄ ad hoc habet. Jam autem, sive

mihi, sive alteri, propter hanc in specie Physicam honestatem virtutis, aliquid velim, in quantum illa ingreditur moralitatem, tunc jam illa species honestatis, per se ingreditur illam virtutem, ut pote motivum per se intentum.

Ut huic difficultati satisfiat, alias etiam in materia de Pœnitentia tractata, ubi queritur, an etiam peccata aliena sint materiae pœnitentia objectum.

S U P P O N O 1. hoc, quod est desiderare sibi solvi à debitore, &c. similia, in quibuscumque aliis virtutibus, contingere potest imprimis, accipiendo virtutis alicujus motivum formale, non nisi pro suo materiali, desiderando æqualitatem justitiale, propter commodum suæ fortunæ, ditationis, sufficientiæ sumptuum ad tractationem, ne irrideatur tanquam contemptui habitus per denegatam solutionem, &c. similia. Eo casu, desiderium illius solutionis, non est actus justitiae. Ratio. Quia nihil in ratione actus justitiae constituit sine formali justitiae; sed tunc non haberet formale justitiae: hoc enim est formale, quod pro ratione ultimata actus, hic & nunc reddi potest: jam autem hic & nunc æqualitas non potest reddi pro tali ratione, sed potius v.g. sufficientia sumptus ad tractationem.

Deinde, quando assumitur formale alicujus virtutis non nisi pro materiali, restringiturque per ulterius aliquid: videtur intercedere tacita aliqua refutatio prioris. Unde qui attendit nonnisi sufficientiam sumptuum ad tractationem, etiamsi sciret nunquam sibi reddendum, sed quia non reddendum est, ideo se habitum sufficientiam sumptuum ad tractationem, aliquo alio, illos sumptus suppeditante, ideo, quia alius non reddidit, bene esset contentus; quod est, non attendere ad æqualitatem justitiale, quæ tales. Denique quando rectitudo Logica restringitur per hoc, quia directivè & scientifice conducit ad rectitudinem moralem, quæ tales, evadit ille actus non Logicus, sed Ethicus. In quantum autem, hæc ipsa rectitudo moralis restringitur per rationem entis, evadit objectum Metaphysicæ. Ergo etiamsi æqualitas justitialis restringatur per aliud motivum, non erit adhuc tunc actus justitiae.

S U P P O N O 2. Hoc, quod est desiderare sibi solvi à debitore, potest etiam fieri ex motivo formalis justitiae; ita, ut ultimò hic & nunc vestit & forma actum, honestas æqualitatis justitialis, & hic actus spectabit ad virtutem justitiae, idemq; proportionaliter dicendum de aliis virtutibus, vel virtutis. Ratio. Tum quia. Actus vestitus consideratione entis, quæ entis, spectat ad Metaphysicam, nec potest non spectare: nec est illuc distinguere, rationem Metaphysici, & ratione Scientis. Actus item vestitus consideratione recti Logice, est non nisi Logicus. Ergo & actus virtutum moralium, erunt actus iliarum virtutum, quarum formalis vestiuntur.

Spe-

Disputatio I.

15

Specificatioq; Physica à motivo desumpta, intrante tamen cancellos virtutis, vel vitii, non discernetur à ratione moralis virtutis. Tum quia. Deberent multiplicari habitus sine necessitate, ut alius sit, qui desiderat & qualitatem in alio iustitiale, & alius, qui desiderat in se. Tum quia. Ad rationem formalem talis actus, non aliud requiritur, nisi actus, & tale, motivum formale. Et, hoc probat inductio in omnibus actibus, sine disputatione, talibus. Resolvitur quae in illud principium: quia effectus formalis, nihil aliud est, nisi subjectum capax illius forme, & forma unita. Hic autem subjectum, quod est capax illius motivi, est actus humanus, & forma, est ipsum formale, seu motivum. Ergo resolutio debet in talis actus formaliter. Tum quia. Si quid obesset, quominus ille actus, quo creditor desiderat sibi solvi à debitore, foret iustitialis, id obesset: quia non esset ad alterum, sed electus alterum. Quod probatur? quia ille assumens honestatem & qualitatem iustitiae, hoc ipso vult innixa illi & qualitatibus, adeoque refusat virtualiter omnia illi contraria, & amplectitur innixa: consequenter, amplectitur essentialie illius; adeoq; alteritatem: est enim impossibile velle essentialiam alicuius, & nolle illius essentialia; adeoque nolle alteritatem innexam iustitiae. Unde virtualiter hic intercedit actus. Volo solutionem debiti, non quia debitus meum est; sed, quia est debitus: ita, ut si per impossibile, ego desiderans distinguer a me creditore, vellem nihilominus illi satisficer; hæcq; alteritas posset appellari, alteritas & equivalens, & moralis.

Quia tamen urgeri posset: Quod talis alteritas, non sit ad iustitiam sufficiens, hinc aliter illa salvare posset. Nempe, quia actio ab illo desiderata, dicit alteritatem sufficientem: importat enim actum solutionis ponendum à creditore, in quo objecto est sufficiens alteritas, non quidem alteritas desiderantis, sed alteritas inclusa in objecto desiderato. Tum quia, ut dictum in materia de Pœnitentia. Possum bene detestari peccatum alienum, ex motivo Pœnitentiae, ita, ut ille actus dicatur esse virtutis Pœnitentiae. Ergo & desiderare possum ex motivo iustitiae, ut alius sit justus, ita, ut actus ille, sit actus iustitiae. Et, certè, si non esset hic actus iustitiae, vel maximè esset actus virtutis econome, vel amoris rationabilis sui; quod non potest esse: quia motivum illius actus nempe & qualitas, non est motivum amoris sui.

SUPONO 3. Distinctas esse has propositiones. Desiderans sibi fieri solutionem ex motivo & qualitatis, facit actum virtutis iustitiae; & alia haec Propositio. Desiderans sibi fieri solutionem, est sibi justus. Prior propositio non plus vult, quam actum esse elicium ex motivo iustitiae, posterior autem requirit alteritatem juris, & obligationis; nemo autem sibi ipsi ob-

ligatur. Et sicut, dum Paulus vult à Petro satisficer Andreæ, non est justus Andreæ Paulus, quamvis inter Paulum & Andream intercedat alteritas, quæ ad iustitiam requiritur; sive illa alteritas sit naturarum, sive suppositorum: ex eo quia nō intercedit alteritas juris & obligationis. Sic, nec in præsenti, desiderans solutionem sibi fieri, erit sibi justus. Ex quo ulterius deduces, eum, qui sibi desiderat fieri gratitudinem, idq; ex motivo præciso virtutis gratitudinis, non esse tamen cum sibi gratua: quia nec sibi est obligatus. Et sic de ceteris quibuscumque virtutibus.

Quod ipsum ulterius in hoc fundatur. Quia tales denominations, sunt denominations ad placitum, potestq; adstringi, ut non denominant, nisi posita alteritate, fundata in iure & obligatione, quæ, quia non intercedit, dum aliquis vult sibi fieri gratitudinem, solutionem, &c. fit, ut non debeat dici gratus, justus, &c. Et, sicut non dicitur, solvens debitorem, qui habet voluntatem solvendi, eo quod solvens, supponat ex usu humano, pro actuali exhibitione debiti; Sic nec vocabitur justus, qui sibi ipsi ex motivo iustitiae desiderat fieri solutionem.

His ergo suppositis.

RESPONDE TUR 3. Desiderantem sibi solvi, justè id agere, si faciat ex motivo præciso & qualitatis, ut dixi supposito secundo; non tamen, si faciat ex alio motivo, ut dixi supposito primo; diceturque justè agere, hoc est, ponere ex motivo iustitiae actum. Sed non dicetur justè agere h. e. esse sibi ipsi justus, ut dixi supposito tertio. Et tunc ille actus, non erit quidem ad alterum, alteritate, quā dicatur ille sibi ipsi esse justus; erit tamen ad alterum, alteritate & equivalenti & moralis. Vel si hac non sit contentus, erit ille actus ad alterum, alteritate inclusa in objecto desiderato.

Quare autem non debeat dici ebriosus, quod sit temperans, etiamsi velit alium sobrium, dictum in materia de Pœnitentia. Et certè, etiam in linea iustitiae, dantur denominations sine alteritate formalis, si cetera adsint: denominatur enim aliquis justè accipiens, non tamen accipiendo suum, justus: deficiente, scilicet, obligatione, &c. Et, aliquis sibi indulgens, facit actum internum virtutis mortificationis; si honestate macerationis sui moveatur; licet non denominetur mortificatus; ita & in præsenti: arguendo, scil. à magis noto ad ignotius, & controversum.

Expeditus etiam dici posset, talem actum esse revocabiliter, & reductivè non nisi spectantem ad iustitiam, licet in aliquo deficiat, ostenditurq; ideo hæc alteritas aliqualis, ut ostendat revocabilitas ad formale iustitiae.

INSTARI potest contra hanc Responsionem. Si quis, aliquid sibi optet, est sui amans. Si quis etiam optet alteri; est etiam amans. Er-

* B 2 go,

R. P.
H. MLOD
13.0.1851
T. 13. e. 4.
D. VI
6

go, universaliter, idem habitus; charitatis, vult & sibi, & alteri benè. Ergo, eadem virtus justitiae, circa jus proprium, & alienum versari potest.

R E S P O N D. Hanc Instantiam tria posse intendere. Imprimis, quod aliquis debeat dici justus erga se, sicut & amans sui: & hoc negandum est. Ratio, quia denominatio justi, ex usu & acceptatione humana, fundata in hoc, quod etiam debeat esse virtus ad alterum quam talem, exigit, ut non cadat in eum solum, qui elicit actum justitiae, sed in eum, qui habet alteritatem debiti; nemo autem sibi ipsi debet. Supponitur autem quijustus alteri est, supponitur, inquam, obligatus justitiae; ita, ut si non satisfaciat, committat injuriam. Nemo autem sibi obligatur, vel injustus sibi esse potest. Secundo, potest intendere, quod idem habitus principi et amore sui, & aliorum, adeoq; quod idem habitus principi desiderium solvendi sibi, & ipsam solutionem, modo fiat utrumq; ex eodem motivo; & sic huic Instantiae debet concedi totum. Denique hæc Instantia intendere hoc potest; quod jus proprium sufficienter formet virtutem justitiae, & versans circa jus proprium, dicitur sibi justus; & hoc falsum est, & propter usum vocis, & propter defectum illius juris in obligando, eodem, qui habet jus; cum, si illum obligaret, non jam jus, sed debitum illius esset.

Solvuntur relique Objectiones.

O B J I C T sibi secundò Lugo. Petrus potest petere, ut occidatur à Paulo, quæ petitio, est contra justitiam: quia etiam illius impletio, est contra justitiam; hinc suasio etiam occasionis, posita in illa petitione, erit contra justitiam, & tamen, non contra alterum. Ergo appetit justitiam non esse virtutem universaliter ad alterum. Item v.g. potest maritus cedere jure suo, & tamen id faceret contra justitiam: quia, & peccatum illud erit contra justitiam, & tamen cessio illa, non est peccatum ad alterum. Ergo justitia non est virtus ad alterum.

R E S P O N D E T U R. Jus ad vitam & conjugem, duplex esse. Quoddam privatum, & hoc cedit Petrus, & maritus, neq; tunc peccabitur contra hoc jus, ut post Lessium, docet Lugo citatus n. 19. Secundum jus est publicum, & ita Respublica habet jus in vitam privatorum, non solum auferendam, sed etiam conservandam, habet item jus in conjugem & Respublica, bonumq; commune, cui opponitur, promiscuus corporum usus. Hinc cedens jus ad vitam, vel conjugem, peccat contra hoc jus; adeoq; commitit in justitiam contra alterum: hinc & occidens, vel adulter, hoc jus solum præcisè violando, committit in justitiam contra alterum.

Quod ipsum sic ulterius explanari potest. Unum idemq; Objectum capax est plurium ti-

tulorum in eo genere, in quo Objectum est. Sic v.g. in genere sciendi, una eademq; Conclusio inferri potest ex pluribus præmissis, etiam diversarum scientiarum: sic enim conclusionem de bonitate operationis intellectualis, infert & Logica, secundum præmissas bonitatis Regulorum, & Physicus, secundum præmissas bonitatis, vitalitate clausæ, Ethicus, secundum præmissas bonitatis actui morali inclusæ: Et Metaphysicus, secundum præmissas bonitatis, pro attributo supponentis. In genere etiam volendi, unus idemq; finis, bene appeti potest ex pluribus motivis. Sicut ergo unum idemq; objectum, capax est plurium titulorum, ita & una eademq; res, potest pluribus ligari juribus. Posito autem, quod eadem res pluribus titulis ligetur, fit imprimis, ut abdicatio unius tituli, non sit abdicatio aliis tituli, & juris: hoc enim ipso, non essent illa plura jura, cum nec plures obligationes. Cum jam deobligatio unius juris, foret deobligatio aliis juris: fit rursus, ut interdum jura & obligationes omnes, sint in ejusdem manu, interdum non in ejusdem. Et ita, jus altum, non est in manu privatorum; & unus privatus non potest cedere juri alto. Si item idem bonum duo privati possideant, unus privatus non potest cassare jus aliis; quod tunc universaliter contingit, quando titulus, aliis est, fundans aliud jus; vel si est simile jus, saltem est alterius personæ; tunc enim cessante una obligatione, manet alia obligatio.

Quod in præsenti sic applicatur. Ad eandem vitam, habet jus privatus, habet etiam communitas & Respublica: quæ jura duo sunt distincta, & obligatio corundem; &, quia jus privatum, non subordinat sibi jus publicum, sed è converso; hinc cessio juris privati, non erit cessio juris publici, seu alti; quo posito, petens se occidi, agit contra suam vitam, ligatam jure alto Reipublicæ: adeoq; commitit in justitiam, qua agit contra jus alterius; occidens etiam non agit quidem contra jus occisi, quod jam est remissum, & deobligans, sed agit contra jus communitatis, quod habet ad illam vitam. Quæ autem dicta sunt de occidente, proportionaliter dicidebent; de usu alienæ, cedente marito.

O B J I C T 3. Adferendo varias Instantias, quæ probant, posse esse actum justitiae sine alteritate.

P R I M A Instantia est. Si aliquis tutor ex bonis clientis satisfaceret sibi, esset justus sibi, & tamen idem respectu sui, non habet alteritatem. Idemque contingit, cum aliquis thesaurarius ex bonis communitatis, sibi privato obligatae, solvit sibi.

R E S P O N D E T Aliqui. Quod Tutor & Thesaurarius, non solvant sibi quæ sibi, sed quæ dupli moraliter personæ æquivalent. Unde publi-

Disputatio I.

17

publica persona solvit sibi, quā privatæ, & persona tutoris sibi solvit, ut v. g. Petro. *Hat Re-*
busio

NON SATIS FACIT. Quia per illos, qui desiderant sibi solvere alium, non facit actum justitiae, nec potest illuc subdividi persona desiderantis, in personam cui est solvendum: Ergo ne in praesenti dabitur talis subdivisio, idq; in principio illorum. *Hinc alter*

RESPONDE TUR 2. Quod si aliquis Tutor, vel Thesaurarius faciat id, motivo boni proprii, non sit facturus actum formalem justitiae. Si autem id faciat ex proprio motivo illius virtutis, faciet actum justitiae, qui habebit alteritatem, non in ipso satisfaciens, sed in eo, cuius nomine facit, & cuius obligatio est sua moraliter. Sed denominabitur ē, ipse sibi justus? Videlur denominandus. Ratio, quia in primis non facit id nomine proprio, sed nomine residue à communis tatis, quae sufficien tem alteritatem habet ab illo, prout privato: facitq; idem Tutor, non nomine proprio, sed nomine Clientis, inter clientem autem, & ipsum, sufficiens reperitur alteritas. Quando autem desiderat sibi satisficeri ab alio, non id desiderat nomine alieno, sed proprio.

Ex alio etiam capite, posset dici, sibi ipsi esse justus; quia si non intelligatur cessisse juri proprio, tenetur sibi satisfacere; est ergo in eo obligatio debiti, & solutionis, qualis non est, cum desiderat sibi solvi ab alio.

Quod autem fit in eo obligatio debiti & solutionis, sic explicari posset. Quia hæc Major certa est. Tutor obligatur ex justitia satisfacere nomine clientis, idemq; proportionaliter applicari debet, ad Thesaurarium. Ergo nisi ipse voluntaria cessione, eximat se, ab illa Majori, includetur in illa. Ergo etiam & sibi, qua creditor est, nisi jure suo cedat, debet satisfacere ex justitia. Quod autem illa universalis sit vera. Probatur. Quia, cliens obligatur ex justitia satisfacere omnibus, nisi jure suo cedant. Ergo & tutor, cum eadem moraliter personam constituat cum suo cliente? & quia tota obligatio tutoris, penderet ad obligationem clientis, cuius obligatio est sua moraliter, sit, ut cui est obligatus ex justitia tutor, adeoque & sibi. Quia tamen hic, qui dicitur esse justus, supponitur habere propriam obligationem, nec esse moraliter aliis, ratione nominis, scil. ejus, cuius nomine satisfacit; sit, ut cum hoc in tute & thesaurario non reperiatur, non dicantur sibi ipsi justi. Hinc dici potest, conformiter ad superiora, quod non sit sibi justus: quia licet rationes adlatae tenerent, usurpatio tamen vocis, justus, hoc sensu non procedit; cum, etiamsi sibi non solveret, non foret injustus: nemo enim volens injuriam patitur.

SE CUNDA INSTANTIA est. Unus idemq; replicetur, occurrat sibi, & impingat colaphum,

se percutiens: poterit deprecari se percutsum, & quidem ex justitia. Ergo justitia non requirit alteritatem.

RESPONDE TUR conformiter ad dicta in Philosophia. Quod, replicatus seipsum percutere possit. Quod attinet ad hoc, an seipsum ex justitia deprecatur sit? duo queri possunt. An illum actum possit facere ex motivo justitiae? & an sibi sit futurus justus? Quoad primum; poterit se deprecari ex motivo honestatis, quæ est compensandi bono, malum: eritque actus hic, ad alterum, & equivalenter, adeoque, actus justitiae & equivalenter. Sed eritne sibi justus? consequenter ad dicta superius; non erit sibi justus: quia hoc nomen, justus, applicatum est ad reddendum debitum formale, ad jus formale, ita, ut scil. debitum, non sit jus, & è converso. In praesenti autem debens, est formaliter habens jus, & è converso.

TERTIA INSTANTIA est. Quod, Christus satisfaciens pro peccatis ex justitia, non solum Patri & Spiritui Sancto, sed etiam Sibi: & tamen quoad sibi, sine illa alteritate. Ergo appetet, quod ad justitiam alteritas non requiratur.

RESPONDE TUR. Sicut dictum supra in simili. Christum ex motivo & qualitatis potuisse ponere suam satisfactionem, quæ respiceret alteritatem, non satisfactionis, & cui satisfisi, sed alteritatem obligati, & ejus, cui obligabatur: non suisse tamen sibi ipsi justum: quia hæc vox supponit, pro distinctione ipsiusmet satisfactionis, & ejus cui satisfisi. Addo, quod satisfactione facta à Christo, elicivè penderet à natura humana, quæ habebat alteritatem à Persona Verbi, cui satisfiebat, licet significativè, penderet à Persona Verbi. Sed de hoc in 3. Parte.

Quando autem urgetur. Quod omnis virtus sit bonum habentis. Ergo si justitia est virtus, non est ad alterum. Non convincit. Omnis enim virtus ex ratione sua generica, est bonum habentis: hinc, & justitia ex ratione sua generica, est bonum habentis: decorat enim habentem, quod neminem injuriet; licet virtus secundum suam rationem differentiali ultimo, possit esse aliqua, bonum aliud.

DIFFICULTAS III.

De reliquis Prædicatoris Justitiae.

IMprimis, quærendum erit: An justitia sit virtus particularis? Deinde, an sit præstantissima virtus?

Punctum Difficultatis 1.

*An Justitia Particularis, sit Specialis
virtus?*

INdubio, justitia, si non sumatur pro virtute cardinali, non est virtus specialis. Ratio, quia

* B 3 & el=

Tractatus I.

& esset specialis virtus, & non esset; esset quidem, ut supponitur; non esset autem: quia justitia, prout contraponitur virtuti cardinali, est complexio omnium virtutum, complexio autem omnium virtutum, non est una virtus; sicut decem, non est unitas numeri: adeoque, nec virtus specialis: hæc enim duo pro eodem supponunt: Cæterum

DICENDUM. *Justitia, si sumatur pro virtute cardinali, in quantum supponit pro justitia particulari, est specialis.*

Antequam probetur Conclusio:

Explicanda est vis vocis. Ly, Justitia particularis, quæ ex S. Th. hic q. 58. a. 5. cum opodo-
to sibi membro, quod est justitia Legalis, habito
fundamento in Arist., Eth. c. 1. & 2. sic explicari potest. Justitia est virtus ad alterum, ut dictum supra, si est virtus ad alterum, quo modi
sunt alteritatis, tot etiam erunt & virtutis ad alterum, seu justitia. Quia verò modius alteritatis, est considerare alterum, vel tanquam singularem, vel considerare, prout alter supponit
pro tota communitate; hinc sit, ut justitia exten-
dat se ad alterum singulariter, & ad alterum
communiter, seu, secundum quod communitas
est. Et quidem incipiendo explicationem ab
haec extensione justitiali ad alterum, quod alte-
rum, communitas est. Illa sic proponitur.

Omnis communitas habet se sicut totum: si enim non haberet se ut totum, hoc ipso non esset cum aliis unitas, adeoq; communitas, sed mera solitudo, unitas uniter, non communiter. Si communitas habet se sicut totum, inclusi in com-
munitate habebunt se, sicut partes totius; si eni-
m non se haberent ut partes, hoc ipso nec il-
lud aliud haberet se ut totum; cum totum con-
furgat ex nexu, & ordine partium. Quod si sin-
guli illius communitatis, habent se sicut partes,
sit, ut sicut partes sunt totius, ita & bonum par-
tium, sit bonum totius: quæ enim est proportio
partis ad totum, eadem est proportio boni par-
tis, ad bonum totius; hinc ordo ad illud bonum
totius, erit ordo ad bonum communitatis. Quia
verò hic ordo, si ponatur, est bonum actualis po-
tentiae, debuit dari principium, in ordine ad po-
nendum tale actualis bonum. Et quia hoc prin-
cipium erit perfectio potentiae, hoc principium
debuit esse virtus: & quia hæc virtus respicere
debet, ut dictum, aliud, tanquam communita-
tem & generalitatem, debuit dari virtus ad al-
terum, seu justitia generalis. Et quia inquit S.
Th. *ad legem pertinet, ordinare in bonum commu-*
ne, inde est, quod talis justitia prædicto modo
generalis, dicatur justitia legalis: quia scil. per
eum homo concordat legi, ordinanti actus vir-
tutum omnium in bonum commune. Quod autem
attinet ad alterum membrum, quod est,
justitia particularis, ex dictis colligitur, quod
cum actualis ordo ad bonum alterius particula-

ris, sit bonum actuale, debuit illius dari aliquod
principium, quod indubè erit perfectio poten-
tiae, ad alterum, adeoque virtus justitia, quæ at-
tendens ad bonum singularis, & particularis,
benè appellari potest justitia Particularis.

Hac explicatione vocum, Ly justitia Particularis, & Ly justitia Generalis, positâ.

PROBATOR 1. Conclusio. Illa est, ex com-
muni acceptance, virtus specialis, quæ habet
motivum suum speciale. Sed, ut infra probabitur,
justitia cardinalis habet suum motivum spe-
ciale. Ergo.

PROBATOR 2. Si justitia cardinalis non es-
set virtus specialis, nec illi conveniret esse justi-
tiam particularem. Sequela probatur, quia ex
quocunq; principio justitia cardinali competit
esse justitiam particularem, ex eodem propor-
tionatè competit illi esse virtutem specialem.
Ergo, si non competit illi esse virtutem specia-
lem, nec competit esse virtutem particularem.
Antecedens probatur. Ex termino, qui est, al-
ter particulariter, competit illi esse particula-
rem virtutem. Ergo, & esse virtutem specia-
lem: nec enim est major ratio unius, quam alte-
rius. Exinde, id etiam colligi potest, quia nu-
merando singulas virtutes cardinales, nullius
illarum habet motivum: nam nec respicit mo-
tivum dirigendi sese ad regulam rationis, huc &
nunc, quam honestatem respicit prudentia;
nec respicit honestatem adverteri superandi,
quod est proprium fortitudinis; nec respicit
honestatem refrenandi appetitum à delectatio-
nibus sensualibus, sed honestatem æqualitatis
ad ius particularis. Ergo, appareat habere illam
proprium & speciale motivum.

PROBATOR 3. Si justitia Particularis non
esset virtus specialis, nemo prodigalis v. g. pos-
set esse justus, vel cuiuscunque aliis virtutis de-
fectum habens. Seq. probatur; quia virtus ge-
neralis debet omnes virtutes complecti: Sicut
enim non est ro, si vel una defit unitas, sic etiam
non erit generalis virtus si vel una defit: & ta-
men experimur malos in aliis generibus, in ge-
nere justitiae, & additionis alieni, bonos esse.

DICES. Saltem hoc sensu, justitia particu-
laris non est specialis virtus: quia non habet
motivum distinctum ab aliis. Quod ipsum
probatur; quia motivum illius coincidit cum
absoluta ratione, & completa honestatis inclu-
sæ in virtute Religionis. Quod ipsum proba-
tur; quia Religio tribuit Deo jus suum, hono-
rando eundem; completere autem honorarium
potest, nisi honoretur etiam, prout est man-
dans, inter mandata autem ejus, est tribuere u-
nicuique jus suum. Ergo hoc tribuere, specta-
bit ad virtutem Religionis. Idemque Argu-
mentum, mutatis terminis, probabit, quod ab
obedientia non distinguatur justitia, quia obe-
dientia mandat unicuique suum jus tribui.

RESPON-

Disputatio I.

19

RESPONDE TUR. Si sumatur Religio, & obedientia, secundum rationem suam comple-
tum; hoc est, secundum vim imperandi, sic ex-
tendunt se ad æqualitatem Justitiae. Nam
una virtus potest imperare aliam. Cæterum,
si complete Religio, & Obedientia sumantur,
secundum vim eliciendi actus & quales Juri al-
tenus, & secundum præcisam attendentiam ad
æqualitatem, sic, non sè extendunt ad actus Ju-
stitia, & objectum: sed ipsam æqualitatem, à
habitatione restringunt; nempe, quia æqua-
litate v.g. colitur Deus, consequenter dant locum
speciali virtuti ad attendendum æqualita-
ti justitiae: ad eum modum, quo, quia Rectifi-
cabilitatem operationum restringit Physica,
per vitalitatem, dat locum speciali habitui Lo-
gicæ, attendendi ad præcīam illarum Rectifi-
cabilitatem. Quæ omnia infundantur in hoc
principio. Habitus & virtutes in tantum mul-
tiplicari possunt, in quantum ipsa objecta, &
motiva possunt habere specialitatem suam, in
qua sibi præcisè possit. Idque probat inducōio,
& præter inductionem, hæc Ratio: Quia cùm
virtutes, & habitus objecto & motivo specifi-
centur, sicut datur specialitas motivi, in quo
præcīe sibi possit; ita debet dari habitus & vir-
tus specialis; cum secundum numerum motivorum
& objectorum, tanquam specificativorum,
sit etiam numerus habituum & virtutum;
ad eum modum, quo, quòd sunt differentiæ ani-
malium, tot sunt species animalium. Et sicut ani-
mal, quod est de se Ratio Communis, attendit
non nisi ad totitatem differentiarum, & secun-
dum illas se multiplicat; ita virtus & habitus,
que sunt rationes communes, attendunt ad to-
titatem objecti & motivi, & secundum illam, se
multiplicant.

Punctum Difficultatis 2.

An etiam Justitia Generalis, sic virtus
specialis?

DICENDUM est. Justitiam Legalem, seu gene-
ralē, esse speciem virtutem. Ut inten-
tum Conclusionis proberetur, repeatatur explica-
tio hujus ipsius termini. Justitia Generalis, ex
supradictis, ex S. Thom. hic q. 58. a. 6. in Cor-
pore. In hocque ratio hujus Justitiae Legalis
stat, quod est, respicere Jus Communitatis, v.g.
Patria, quæ tale: & infuper, ita proponitur.

Generale dicitur aliiquid dupliciter. Gene-
rale Logicæ seu per prædicationem, sicut animal
est generale ad hominem & equum, & ad alia
hujusmodi: quia vero dici sequitur ad esse, licet
magis notificetur per dici, sit, ut detur generale
aliiquid in essendo, quale est ipsum animal ut sic,
homo ut sic, &c. similia. Hæcque duo per mo-
dum unius generalis sumantur, sicut ipsum esse
& dici, & sicut ipsum esse, intelligi. Secundo,
et aliiquid generale secundum virtutem, sicut

causa universalis: est generalis ad omnes suos ef-
fectus, ut, Sol ad omnia corpora, quæ illumi-
nantur, vel immutantur per virtutem illius. Si
comparentur hi duo modi generalitatis inter
se, prima generalitas, non distinguitur ab his,
quorum generalitas non distinguitur physicè:
Genus enim pertinet ad essentiam speciei: in
qua quia, identificantur genus & differentia, sit,
ut generalitas illa, non distinguitur physicè ab
iis, quorum generalitas est. Quia verò Justitia
non sè habet, ut genus ad alias virtutes v.g. Re-
ligionem, Prudentiam, &c. similia, sit, ut ex hoc
capite, non possit dici habere indistinguibilita-
tem suam physicam à reliquis virtutibus; tri-
buitur tamen illi generalitas secundum virtutem:
quia etiam illa ordinat actus, aliarum vir-
tutum in suum finem. Sed hæc generalitas, non
arguit indistinctiōem illius à cæteris virtutibus:
quia generale secundum virtutem, non est
idem in essentia cum his, ad quæ est generale:
quia non est eadem essentia causæ & effectus.

Quia verò finis justitiae generalis, est bonum
comune; videndi sunt adhuc modi hujus ipsius
ordinis: qui quidem modus, duplex est: Nam
aliqua ita ordinantur ad bonum commune, ut
actus aliquo modo non nisi ad illud ordinantur;
& sic, bonum est communis etiam pruden-
tia, & temperantia subditum, &c. Et si pro-
taliter ordinata virtute ad bonum communis
acciperetur justitia, non distingueretur ab
aliis virtutibus.

Deinde, ita aliqua ordinantur ad bonum
commune, ut illud per se, & quæ tale respiciant,
attendant ad Jus quæ tale communis, &
hoc est, justitia illa Legalis, vel generalis, quam
esse speciale virtutem.

PROBATUR I. Auctoritate Aristotelis s.
Eth. i. ubi ita loquitur. Ob id autem ipsum, &
aliorum bonum, ipsa sola justitia ex omnibus virtutibus,
& habetur, & est, cum sit ad alium. Agit enim
ea, quæ alii vel Principi vel Republica conferunt.
Ubi vult Justitiam esse ex virtutibus unam, &
quidem Justitiam legalem: quia conduceat
bonum Reipub: & paulo ante, cum posuisset Ju-
stitiam esse virtutem perfectam non absolute ta-
men, sed ad alterum, addit adhuc illam esse præ-
stantissimam virtutem. Complures enim in pro-
priis quidem uti virtute possunt, sed in tis, quæ sunt
ad alium, nequeunt. Et propriea sententia Brantii
illa bene se habet: Magistratus Virum offendit.
Ad alium enim est, & in societate, jam ipse magi-
stratus consilii. Ubi Arist. virtutem, societa-
tem, seu bonum commune respicientem, appelleat
perfectissimam virtutem. Tertio etiam Po-
lit. c. 3. ait, quod non sit simpliciter eadem virtus bo-
ni viri, & boni civis. Subsumit S. Thomas, cit.
Sed virtus boni civis est Justitia generalis, per quam
aliquis ordinatur ad bonum commune. Ergo non
est eadem Justitia generalis cum virtute com-
muni.

* B 4

PRO-

R. P.
TH. MLOD.
Ja. Nowski
Tome 3. e. 4.
D. VI
6

PROBATOR 2. Auct. S. Thomæ cit. Ex quo etiam hæc Ratio ponitur. Si justitia generalis non esset specialis virtus, ideo non esset, quia non esset distincta à cæteris virtutibus, quarum actus ordinat in finem; quod est bonum commune. Sed est distincta. Tum quia, Omnis causa & effectus distinguuntur inter se: Causa autem ordinatioñis cæterarum virtutum, est justitia generalis. Ergo. Tum quia. Charitas potest dici virtus generalis, in quantum ordinat actus omnium virtutum, in bonum commune; & tamen hoc non obstante, Charitas est virtus specialis. Ergo & justitia generalis, specialis virtus erit. Tum quia, virtus respiciens bonum divinum, ut proprium objectum, est virtus specialis: Ergo & justitia Legalis, quæ respicit commune bonum, ut objectum proprium, erit virtus specialis.

PROBATOR 3. In hoc, quod est Justitiam legalem esse specialem virtutem, duo includuntur, quod Justitia legalis sit virtus, & quod sit virtus specialis: utrumque illi convenit. Ratio prioris partis ex dictis est: Quia attendere ad bonum communitatis, quæ tale, est perfectio potentiae, sicut malum, velle subrutam communitatem, quæ tales. Quod autem justitia Legalis competat esse virtutem specialem; Ratio præter dictas est: Quia si non esset specialis virtus Justitia legalis, vel ex eo non esset: quia attenderet ad objectum valde generale, quia non est istud magis generale objectum, quam Ens, ut Ens; quod tamen à Metaphysica ita attingitur, ut à nulla alia scientia attingatur, & tamen Metaphysica est scientia specialis. Ergo idem dicendum est, de objecto generali justitia Legalis. Vel certè ex eo non convenienter justitia legali esse virtutem specialem: quia bonum communitatis est conditio innexa singulis virtutibus. Sed hoc adhuc non obstat, quominus ad hanc conditionem, ita innexam, specialis aliquis habitus intendat. Quod ipsum probatur. Quia Ratio Entis est etiam innexa singulis objectis scientiarum, & virtutum, &c. Ettamen, hoc non obstante, adhuc, Ens quæ Ens, est objectum specialis scientiæ. Ergo idem in praesenti dicendum. Vel ex eo, quod non haberet speciale suum motivum, & objectum, ex cuius specialitate deducitur virtus specialitas, & hoc non quia attendentia ad Jus boni communis, nulli alteri virtuti convenit.

Solvenda hic sunt Rationes Buridani citatis
à Valentia.

OBJICITUR 1. In oppositum Auctoritas Arist. 5. Eth. II. Hæc iustitia non est pars virtutis, sed integra virtus. Et infra. Quid verò virtus & iustitia haec differat, ex dictis patet: Vra que enim eadem est.

RESPONDETUR. Quando Arist. dicit iustitiam esse integrum virtutem, & non partem

virtutis, intelligendus est, quod non particulare, seu id, quod non est integrum bonum, respiciat justitia legalis, sed bonum commune seu integrum, solumque ponit, quod formalitas virtutis in formalitate justitiae inclusa, non sit distincta realiter.

OBJICITUR 2. Cum eodem. Relatio operis virtutis ad bonum commune pertinet quoque ad essentiam uniuscujusque virtutis & ita Arist. 4. Eth. c. 6. de Magnifico ait, non enim *Magnificus in suum*, sed *in publicum decus sumptuosus est*. Et 3. Eth. c. 6. similia habet, de forti. Ergo nulla est specialis virtus, quæ prædictum bonum intendat.

RE^{SP}ON^SUM supra; Relationem operis materialem ad bonum commune, omnibus virtutibus esse communem: sunt enim bonum eommunitatis virtuosi Viti; Relatio tamen operis formaliter, propter bonum commune, non est innexa singulis virtutibus: ad quod bonum sic sumptum attendere, sufficit ad specialitatem virtutis.

INSTAT. Si ex eo justitia legalis habet specialitatem virtutis, quia respicit bonum commune quæ tale formaliter, debet etiam dari virtus specialis, quæ respiciat bonum commune domus, dicaturque justitia domestica, quod tamen nemo admittit.

RE^{SP}ON^SET Esparza q. II. ad 2. cum Arist. & S. Thoma: dari talem justitiam. Posset aliter satisficeri huic difficultati; nempe hoc, quod est intendere bonum communitatis, quæ est dominus, quantum ad præfens, ex duplice motivo fieri posset. Imprimis, ex motivo: quia quamvis parva, communitas tamen est, præcisè que attendendo ad formalitatem hujus communitatis, & sic hæc virtus non erit distincta à justitia legali, ut sic. Ratio. Tum quia, universale identificatur pro statu physico particularibus. Ergo & bonum commune ut sic, bono huic communi in particulari, & huic alteri. Ergo, ad eundem habitum utrumque spectabit: sicut ad eundem habitum Physiscum spectat consideratio ut sic Corporis v. g. naturalis, & talis Corporis, ad eundem item habitum Logicum, spectat Logicæ definitio, ut sic, & hæc definitio; & sic de reliquis habitibus. Tum quia, quæcunque difficultas ostendetur in attendendo ad bonum familie, præ difficultate in attendendo ad bonum communitatis, hæc difficultas orietur, non ex ratione formalis communis boni, quæ talis, cum utrobique eademque formalitas reluceat, idemque motivum specificans, sed tota difficultas erit, tenens se ex parte materie. Jam autem difficultas materie non specificat habitus, imò hec artes: hinc eadem statuaria finit ex eera & ligno Mercurium. Tum quia, universaliter, ubi reperitur motivi identitas, ibi est & formalis habitus idem, ut inductio ostendit; & ratio probat, quia illius solius alienas discernit,

Disputatio I.

21

cernit, habitus, ut potè specificativa ratio, habensque se ita ac rationalitas vel rugibilitas, quæ sola distinguunt hominem & leonem. Cum ergo his, ut supponitur, habeatur motivi idem, quia supponitur esse motivum bonum dominus, quatenus commune est, sit, ut sit etiam eadem species. Deinde hoc, quod est attendere bono domini, potest fieri ex motivo ditescendi v.g. providendi in senium, honorem per hoc augendi, &c. similia: & eo casu illi bono communis circumstans parvæ, quæ est domus, non attendit jam iustitia Legalis, sed rationabilis amor sui, & alii similes proportionati habitus.

Objicitur 3. cum eodem. Si non pertinet quicunque virtutem operari ex intentione boni communis, sequeretur posse virtutem male operari, quod est absurdum. Seque lapobatur. Nam si actus alicujus virtutis, puta temperantiae, sit laudabilis secundum alias omnes circumstantias, & malus duntaxat ob defectum circumstantiae finis boni communis, poterit exerceri per temperantiam, si ad eam quidem ea circumstantia non pertinet.

RESPONDE TUR. Quod imprimis suppositio sit impossibilis: quia ratio boni communis, in quantum circumstantiat ipsum actum temperantiae, est innexa omnibus illis circumstantiis, spectantibus ad perfectionem actus. Sed quidquid sit de hoc, directe dici potest. Hoc, quod est actum temperantiae reddi malum ob defectum circumstantiae finis boni communis duplamente contingere potest. Imprimis ob defectum non serendis in illum finem, & ob actum positivæ nolitionis, & contemptus boni communis; posterior hic actus malus est, non quidem ex aliquo referibili in ipsum formale temperantiae, sed ob annexum actum disordinatum, qui est contemptus boni communis. Si autem sit prior defectus; duplamente adhuc contingere poterit. Imprimis, negligendo actum imperare, qui sit intentio boni communis, & tunc ille actus temperantiae non erit malus, sed imperfectus, imperfectione tali, quæ potest contingere etiam circa alias virtutes. Secundo potest contingere ille defectus ex mero dictamine, quod ad temperantiam non spectet intentionem boni communis, quo casu non redditur ille actus malus, quia non facit tunc temperantia contra debitum, cum illa, quæ talis, bonum commune quæ tale non teneatur intendere.

Punctum Difficultatis 3.

An iustitia sit Virtus præstantissima?

EXPLICAT 1. Valent. & Ponit 1. Quod sci-
per iustitia non sit præferanda virtutibus
intellectualibus v.g. Prudentiae, quod item Le-
galis, sit perfectior aliis omnibus virtutibus mo-

ralibus. Ratio, quia habet pro objecto bonum commune, quod præstat cuicunque bono particuliari. Aliam etiam rationem hujus assignat: quia imperat omnibus virtutibus moralibus; sed hoc imperium non attollit illius dignitatem, cæteris paribus: quia ad invicem virtutes habent Jus sese imperandi.

Ponit Rursus Valentia. Misericordiam non esse perfectiorem simpliciter omnibus virtutibus moralibus: Ratioque est, quia misericordia non est formaliter charitas, licet ad eandem revocari possit: ea autem quæ ad aliquid reduci & revocari possunt, non est necesse habere dignitatem ejus, ad quod revocantur; alias cum sanitas pomì sit revocabilis ad sanitatem animalis, deberet habere dignitatem animalis. Quod autem Misericordia non sit formaliter charitas. Ratio est, quia potest alius moveri, non titulo amoris, sed titulo meræ honestatis, inclusæ in subventione miseris: non autem titulo bonitatis, inclusæ in afflictio: ipsique in nobis experimur, alium affectum esse beneficiandi ex amore, & alium beneficiandi, quia miser est, quia sublevatione indigens; titulus autem miseræ hic formaliter spectat ad misericordiam, in quantum misericordia specialis virtus est.

PONIT 2. Pietatem excellentiorem esse iustitiæ particulari. Sed hoc etiam limitatione sui indiget, quia si nomine Pietatis veniat species aliqua iustitiae generalis, sic bene superior erit præ particulari: quia etiam ipsa bonum commune suo modo attenderet. Sed si nomine Pietatis, veniat iustitia, quæ sit iustitia particularis, licet ut dicunt, non rigorosa, sic non excedet principale suum; sicut nec alia revocabilia suum principale excedunt. Et certè laudabilitas tota Pietatis stat: quia est quædam species iustitiae, quamvis non rigorosa. Ergo ipsa iustitia rigorosa, multo erit excellentior: ad eum modum, quo lux imperfecta, hoc est crepusculum expellit tenebras, multò magis expellet lux meridiana.

PONIT 3. Quod Religio sit excellentior iustitiæ: quia objectum cui, nempe Deus, longè est excellentius quam quicunque aliud reperibile in iustitia, sive Legali, sive Particulari.

Concludit tandem Valentia, iustitiam particulararem perfectiorem esse aliis virtutibus moralibus, quæ sunt circa bonum proprium, moderando passiones. Rationem dat. Tum quia, æqualitas ad jus alterius, majorem habet affinitatem cum præstantissima parte hominis, scilicet cum parte rationali, à qua nimis sola potest id objectum percipi: cum tamen virtutes moderatrices passionum habeant objectum sensibile. Tum quia, objectum iustitiae, cum sit bonum alterius, trahit secum communicationem cum altero, in quo resplendet maximè ratio boni. Tum quia, objectum iustitiae ma-

xime

R. P.
TH. MLOD
la. SWSKI
Tom 3. e. 4.
D. VI
6

Tractatus I.

ximè conducit ad bonum commune societatis humanæ, quod existit ex recta habitudine hominum inter ipsos.

Cæterum hæ duæ rationes postremæ, non sunt convictivæ.

Non secunda; quia multæ sunt virtutes trahentes secum communicationem cum altero, quæ tamen non sunt præstantissima virtus, talis est Magnificens: nemo enim sibi, sed alteri Magnificus est. Fortitudo item defendens bonum commune, &c. similia, quæ cum nobilior bonum exponat, nempe ipsam vitam, nobilior deberet esse.

Non est etiam convictiva tertia Ratio: quia societas humana non est quid distinctum realiter ab ipsis hominibus individuis, hinc bonum individuorum, est bonum societatis; & tamen individuum bonum consurgit etiam ex aliis, non ad alterum, virtutibus; consequenter, præcisa ratio boni communis, consurgens ex recta habitudine individuorum inter se, non est prælativa unius virtutis supra alias.

Ex quibus, Inferes. Hanc explicationem valentia, adferre aliqua vera, & aliqua dubia, præcipue in modis probandi intentum.

EXPLICAT Secundo, Esparza. Et, cum supponat justitiam Legalem esse excellentiorem cæteris virtutibus: attendit enim ad bonum commune, quod particularibus præstat, habere quæ eam præminentiam, quam habet finis respectu mediorum; tandem de justitia particulari sic discurrit. Quod justitia particularis sit magis conspicua, magisque plausibilis ex sua natura, quam cæteræ virtutes morales, sive perfectiores, sive imperfectiores sint intrinsecè. Cujus rationem dat: quia aliae virtutes morales consistunt in medio inter duo vitia, quorum alterum excedit, alterum deficit à ratione mediæ. Unde fit, ut medium ipsum appareat defectuosum, cum comparatur ad extremum excedens, appareat verò excedens, cum comparatur ad extremum deficiens. Quapropter uterlibet virtuosus confundit facile virtuosum cum altero virtuoso, difficileque agnoscit virtuosum, ut tam. Quod desumitur ex 2. Eth. c. 8.

Jam autem justitia, est quidem media inter duo extrema vitiosa, non tamen inter duo vitia; atque inde ex comparatione cum utrolibet extremo virtuoso, agnoscit facile potest, cum neutrum ex illis extremis opponatur alteri, sed sola virtus utrius.

Deinde aliae virtutes non consistunt in indivisibili ex parte objecti: contingit enim aliud esse magis, aliud minus liberale, atque ideo unum magis accedere ad alterum ex extremis vitiosis, quam aliud. Unde facile confunditur virtuosus cum virtuoso. Justitia autem consistit in indivisibili ex parte objecti: ideoque omnibus maximè conspicua est. Rursus, estimatio & plausus aliarum virtutum devinctus

est certis nonnisi opportunitatibus, non usque ad eo frequenter occurribus: Fortis enim æstimatur tempore belli, contemnitur tempore pacis. Justitia autem in bello, & pace est necessaria, & æque æstimabilis.

Denique, cum justitia solum tribuat unicuique quod suum est per se ac directè, nullam ex proximo, cui id tribuit gratiarum actionem, aliam vè retributionem, aliam vè retributionem, meretur, præcisè ex natura sui operis. Reliquæ autem virtutes, cum tribuant proximo, quod nondum erat ipsius, movent accipientem ad gratitudinem ac remunerationem. Quare exercitium cæterarum virtutum magis est obnoxium sinistræ opinioni de intentione operantis, turpis lucræ causa &c. Claritudo autem, & plausus proprius virtutis, pendet ex opinione de recta intentione operantis. *Hæc explicatio*

NON SATIS FACIT. Tum quia. Non attendit ad intentum: quia hic non queritur. An justitia sit virtus? quæ facillime possit discerni à non virtutibus, sed est intentio loquendi de excellentiâ illius intrinseca, quam habet, perfectioneque prædicationum exsuperante aliarum virtutum prædicata. Tum quia, quod virtus stans in medio appareat comparatè ad illa extrema vitiosa; si sitres de male judicante intellectu: id in præsenti nihil convincit: quia perverse judicans, malum censebit, etiam restituere alienum. Sicutem res sit de judicante secundum exigentiam objecti? nego quod virtuosus facile confundatur cum vitioso, & si quando aliae virtutes sunt media inter duo vitia, possunt trahi facilè ad alterutrum; cum justitia, per explicantem, sit inter duo extrema vitiosa, cur ad alterutrum facile trahi non poterit? Tum quia, quod adfert, alias virtutes non consistere in indivisibili, si sensu sit, illas habere actus minus & magis heroicis, itemque gradualem suam intensionem, hoc non dejicit, sed auget excellentiâ aliarum virtutum, estque commune ipsi etiam justitia: Si autem sensus sit, alias virtutes non consistere in indivisibili, hoc est, non habere prædicta, in quibus essentialiter stent, qualis indivisibilitas est in omnibus etiam pluralitatem partium admittentibus, inò in ipso decennario v. g. numero; falsum est, quod hoc sensu virtutes non stent in indivisibili. Sicutem hoc sensu stant in indivisibili, cur non æque præstantes erunt, ac justitia? Tum quia, quod fortis tempore pacis, non æque æstimetur, si sensus sit, non æque æstimari debet, falsa est propositio. Sicutem sensus sit, non æque sui exercitium habet, vera est propositio, sed non suadens excellentiam, præ aliis, justitiæ. Ratio. Quia cives malunt tempore belli, ut hic & nunc pugnes, quam ut contractus justitiales celebres: & tamen, hoc minimè obstante, præfertur justitia aliis virtutibus. Tum quia, præcitus etiam hi ciuius, quod justitia exercendæ major fit opor-

Disputatio I.

23

oportunitas: excellentiam illius non salvat. Nam, imprimis, aliae virtutes comparatae inter se, excedunt se, & non raro haec maximè, quam minima oportunitas, ut actuum heroicorum, actus Martirii, & tamen hic actus præferatur Christo reliquis aetibus. Rursum, sicut in naturalibus, obvia sunt minimæ estimationis; numerusque pretium demit; cur pariter in moralibus idem non dicendum: Imo spectabit hoc ad ordinem naturæ, ut excellentissima rara sint: id quidem, quia excellentissimorum rara principia, hinc ne occasione illæ essent supervacanza, raro à natura debuerunt ordinari.

Insuper actuum ipsorum justitiam aliqui frequentius, alii rarius sunt, numquidne jam hoc solo titulo, illi, qui ordinari sunt, magis erunt illustres? Tum quia. Ultimum punctum attollendi justitiam supra alias virtutes non convincit. Nam quamvis justus faciat, quod debet, reddatque unicuique quod suum est, non minus adhuc laudabilis est, quis enim cum non laudet, si non dirigat restitutionem ad finem virtutum, quia illam v.g. potest dirigere ad captandam gloriam: quis item non laudet justum in circumstantia plurium longè injustorum: si item reddat tempore difficulti, &c. similia; quibus videtur fieri retributio pro actu justitiae. Quod autem non det suum, sed reddat alienum, adhuc dejicit dignitatem virtutis, sicut dejicit dignitatem obsequii, alias ab obligato facti. Si que modus est attollendi virtutes, eò quod faciant non debitum: is etiam erit modus deprimendi justitiam: cum in actu illius intercedat jus, & debitum, neque ab hoc debito absolvat justitia: quod autem hoc ipsum debitum voluntate libera, & æque, ut ita dicam, titulo libertatis, gratuita facit, atque dum ponitur actus v.g. magnificentia, id etiam non attollit dignitatem justitiae, quia sicut aliarum virtutum alias, ex libertate facti, modò sint morales non merentur maximum plausum; ita nec merebitur justitia; præcipue, cum in exhibitione illius actus, maximas partes obtineat æque libera voluntas. Et sicut scriptura laudat probum: quia cum potuisset facere mala, & non fecit: ita vetitissima scriptura laudibus proportionando laudes objectivas aliarum virtutum, haec deberet esse præstantissima, quæ, cum posset non facere, facit, adeoque ponit indebitum. Hinc etiam opera supererogationis attolluntur supra alia opera; justitia autem facit quod debet. Denique sicut actus heroicissimi charitatis per hoc non redditur viiores, quia sunt obnoxii variis interpretationibus, haecque interpretationes sunt contemnendæ à viris cordatis; ita nec subdenter hoc alia virtutes justitiae: quia justitia non est obnoxia variis interpretationibus.

Stando tamen in mente S. Thom. q. 58. a. 12. Explicandum est, quomodo justitia præemi-

neat inter omnes virtutes morales: dicitur morales, ut excludant virtutes, quæ non tam ad nostros mores, inter nos regulandos, spectant, quam versantur circa Deum, vel tanquam objectum, ut in virtutibus Theologicis, vel tanquam finem cui, quomodo circa illum versatur Religio.

Punctum Difficultatis 4.

Suadetur hæc præstantia.

PRÆMITTO 1. Anima nostra, sive identificet sibi suas potentias, sive non, dat nihil minus locum, ut una potentia, vel re, vel formalitate excedat aliam: Et sic indubie, per omnes, potentia intellectiva excedit visivam ocularem, non quidem excessu entitativo, si haec potentiae identificantur; sed excessu formalitatis, oriundæ à diversis connotatis nobilitibus, vel minus nobilibus; & ita connotatum intellectus spiritualis, ad quod dicit ordinem intellectiva, nobilis est præ connotato visionis corporalis, adeoque formalitat, & ponit potentiam intellectivam nobiliorem, præ visiva, quæ etiam entitativè est dignior præ visiva, si sunt distinctæ haec potentiae realiter. Quæ dignitas non solum est inter potentias, quæ intra proximum genus idem non continentur, ut non continentur intellectiva & visiva, sed etiam inter potentias, proximum etiam idem genus participantes, quales sunt, ipsæ potentiae sensitivæ, inter quas potentiam tactivam ignobilissimam appellat Arist. & animalibus etiam imperfectissimis debitum; quodsi dignitas potentiarum potest esse, etiam inter potentias, idem proximum genus participantes, poterit etiam esse inter potentias idem genus quod est appetitus, participantes; & quia possumus appetere aliquid, vel tanquam bonum non nisi rationale, adeoque extra sphæram positum brutorum, vel aliquid commune etiam brutis, idque vel concupiscentia sensualiter, vel irascendo, fit, ut triplex confugat appetitus, rationalis, concupisibilis, irascibilis: quas inter potentias appetitivas nobilissima est appetitiva rationalis; quia etiam nobilissimum objectum, circa quod nobilissimo etiam modo versatur, habet: nempe bonum naturæ rationalis.

PRÆMITTO 2. Quod si inter potentias appetitivas præstantissima est potentia appetitiva rationalis; etiam comprincipia virtuosa, adjuvantia hunc appetitum, debent esse, proportionaliter loquendo, præstantiora comprincipiis virtuosis, adjuvantibus ignobilioribus appetitus, quod ipsum futerius explanatur. Res aliqua, quo perfectior & nobilior est, eò perfectiora determinat sibi principia, saltem titulo proportionis, ad quam Deus, & natura attendunt, horrentque tanquam

R. P.
THEMLOD
TOM. 3. c. 4.
D. VI
6

tanquam monstrum, improportiones. Probat hoc Inductio. Nam tribuimus Angelis, quod perfectiores sunt, eò perfectiores & universaliores species, ex solo titulo, quia magis sunt proportionatae: & si non concederentur magis universales, saltem concedi deberent perfectiores in entitate, continentiaque nobiliorum prædicatorum: Anima etiam, quæ præstantissima est, inter formas, præstantissimum comprincipium v. g. intellectum sibi vendicat, imo & ipsa organa totiusque corporis magnificientiem structuram, sibi determinat.

Quorum omnium hæc ulterior, Ratio est: quia primus custos & Auctor proportionis, est Deus, & natura, cui proportioni contravenirentur, si digniori agenti non offerrentur digniora comprincipia. Hinc v. g. dedecet hominem rostrum avis, vel ungula bovis; imo si non haberet vim elevandi comprincipium, hoc ipso non esset illud agens dignius: restringeretur enim in dignitate agendi per comprincipium ignobilius, maluitque natura providere proportionatum comprincipium, quam tum primum suos defectus suppleret; & sicut, si daretur optio animæ, malletne intellectum, an sensum communem ingeniosissimi animalis? vel, malletne Symmetriam pulcherrimæ avis, saltēm quoad aliqua? eligeret nonnisi hanc Symmetriam, quam habet: ita natura & Auctor naturæ, quæ tales appetitus præverit, providet illis proportionata principia. Quia autem appetitus rationalis est dignior reliquis, etiam comprincipia illius erunt digniora: consequenter, justitia, quæ est comprincipium virtuosum debitumque nonnisi appetitus rationali, estque in illo tanquam in subjecto, dignior erit.

PRÆMITTO 3. *Institutam, esse nonnisi appetitui rationali debitam, inde convincitur.* Datur proportio inter noscitivum & appetitivum. Hinc appetitus sensitivus non illuminatur in sua cætitate per notitiam rationalem: nam hic nescit delectabilia spiritualia, quæ non est natus appetere appetitus sensitivus: & per notitiam sensualem, non illuminatur appetitus rationalis: quia hic non prosequitur voluptates corporales, ut tales: notitia enim, qua illuminantur animalia ad manducandum scenum, per cognitam illius ad se convenientiam, non excitat, nec excitaret appetitum hominis, ad comedendum idem, sicut de reliquis, quæ ostendunt dari proportionem inter noscitivum & appetitivum. Quod ipsum in hoc ulterius fundatur: quia cum natura intendat semper bonum, etiam conferendo noscitiva principia, idem intendere debuit. Quia vero hæc bona non tantum sunt sensibilia, sed & spiritualia, debuit dari principium in creatura, corpus & Spiritum habente, utriusque boni perceptivum: quia vero perceptio hæc, non tantum perfici debuit tractione boni ad se, quod sit per repræsen-

tionem intentionalem, quæ ponit possessionem objecti intranoscētē: sed etiam perfici debuit, per tractionem, quæ objectum bonum, trahat potentiam ad se, debuerunt esse potentiae trahibiles; & hi sunt appetitus. Et quia bona trahentia non tantum erant sensibilia, sed etiam spiritualia, debuit dari appetitus trahibilis, non solum sensitivus, sed etiam rationalis, ad servandam scilicet proportionem inter noscitivum & appetitivum, ut videlicet noscitive rationali, responderet appetitus rationalis, & noscitive sensitivo, appetitus sensitivus. Quod si datur proportio inter noscitive rationale & appetitum rationalem, id dicitur nonnisi appetitus rationalis velle, quod nonnisi noscitive rationale attingit: in hoc enim, uedictum est, hæc proportio consistit. Cum autem honestatem æquitatis ad ius alterius, nulla alia potentia attingat, præter intellectum: est enim æqualitas illa non objectum sensuum; neque enim est vel colorata, ut percipiat ab oculo; vel sonus, ut audiatur &c. sit, utilissimi nonnisi intellectus percipiat: adeoque, ex dicta proportione inter noscitive & appetitivum, debet illam nonnisi appetitus rationalis prosequi.

PRÆMITTO 4. *Quod virtus nata prosequit aliquod bonum, sit virtus ejus potentie animæ, quæ illud bonum prosequitur.* Ratio præmissa est, imprimis inductio. Nam bonum v. g. quod prosequitur Metaphysica, est verum reperibile in ente, quæ ens est, spectatque Metaphysica ad intellectum, non ad voluntatem. E contra Charitas, cum sit nata prosequibontum, quæ tale, virtus est, non intellectus, quæ ad verum attinet, sed voluntatis, cuius est attendere bono, quæ tali. Idem videre est, non tam in habitibus, quæ in habitibus receptis in organis: nam habilitas Cytharislandi recipitur in manu, cuius est bonus, artificioſa tactio Cytharæ, & saltatoria facilitat non manus, sed pedes: cō quod saltus, sit bonus pedum.

Quod ipsum ulterius, in hoc fundatur. Quia regula universalis dividendi virtutes per potentias, debet esse aliqua: cum ergo non sit alia, quam ipsum objectum, illa dicentur virtutes hujus potentiarum, quæ idem objectum cum illa potentia habent. Cumque hæc divisio virtutum, ut sint hujus potius potentiae, quam illius, sit divisio per specificationem virtutum, conditionemque earundem, cum ipsa conditio virtutum & specificatio ab objectis habeatur; etiam ut hæc illius sint potentiae virtutes, ab objecto habebit. Sicut ergo hæc potentia, ut sit hæc potentia, habetur ab objecto: ita ab eodem objecto habebitur, ut hæc virtus, sit hujus potentiarum virtus, cum qua potentia, illa virtus, convenit in objecto. Si autem virtus nata prosequi aliquod bonum, est virtus ejus potentiarum animæ, quæ illud bonum prosequitur, etiam justitia

Disputatio I.

25

justitia erit bonum appetitus rationalis; quia honestatem & qualitatis prosequitur, quam etiam prolequitur, non nisi appetitus rationalis.

PRÆMISITOS. *Virtutem natam prosequi aliquid bonum, non solum esse virtutem eius potentie animae, quae illud prosequitur. Sed etiam in illa potius recipi, illique uniri.* Est quidem certum, quod per nos identificantur potentiae animae: itaque virtus non minus unifetur uni, quam alterum: formaliter tamen dici debet huic potius uniri subiecto, cuius scilicet est formaliter virtus, quam alteri; id que titulo specialis attentione, ad hanc potius formalitatem potentiae, quamad aliam.

Quod autem absolutè debeat recipi in subiecto, cuius est virtus, probat & ratio allata de habilitibus organorum, quæ recipiuntur tanquam in subjectis, in organis, quorum sunt virtus, & insuper hæc ratio: quia cum casu non concurrent, debent secum uniri; quæ unio non potest ad præsens commodiora alia haberis, quam unio in eodem subiecto. Cumque in eo accidentia connaturaliter recipientur subiecto, ex quo educuntur; sit, ut idem & virtutibus contingere debeat. Quia vero virtutes educuntur e potentia ejus potentiae, cuius illæ sunt bonum, sit, ut in eadem potentia recipi debeat, esseque in illa tanquam in subiecto. His præmissis.

EXPLICATUR jam. Cur justitia sit nobilior ceteris virtutibus moralibus? Quia scilicet est in nobiliore parte animæ. Hoc ipsum sic proponendum.

Inter potentias animæ, est una nobilior altera: hinc & inter potentias appetitivas boni, una erit nobilior altera; præcedetque reliqua potentia appetitiva rationalis, ut dixi Præmisso Primo. Si autem potentia appetitiva rationalis, nobilior est reliquis, etiam comprincipia illius virtuosa sunt nobiliora aliis, ut dixi Præmisso Secundo. Quia vero justitia, est comprincipium virtuosum, debetur non nisi potentia appetitiva rationali, ut dixi Præmisso Tertio. Hinc justitia erit virtus non nisi potentia appetitiva rationalis, ut dixi Præmisso Quarto. In eaque subiectabitur, ut dixi Præmisso Quinto. Habetque ex eo dignitatem: quia est virtus nobilioris potentiae præ alii virtutibus; in ea que subiectatur.

E tex hac ratione concluditur, quod justitia sit virtus præstantior quamcumque alia morali h. e. fortitudine & temperantia, aliisque virtutibus ad illas revocabilibus.

Restaret tamen adhuc querere, an non sit præstantior etiam illis virtutibus, quæ recipiuntur in appetitu rationali, qualis est v. g. Obedientia: His illam esse præstantiorem potest deduci, ex S. Thom. cit. qui alium fontem præminentie justitiae supra alias virtutes indicat sic. *Seconda, inquit, Ratio sumitur ex parte objecti. Nam*

alia virtutes laudantur secundum bonum ipsius virtutis. *In justitia autem laudatur secundum quod, virtutus, ad alium se bene habet.* Quæ ratio S. Thomæ.

EXPLICARI sic potest. Sicut contraria penes se posita magis eluescunt: sic & virtutes, iliaque magis præeminere censenda erit, quæ alii ususui, obligatione, adeoque imperativa vi, ut illa potius in actum veniat, præcellit: quæ illius vis imperativa, sicut & omnis alia dignitas, derivatur ex objecto. Quia vero si concurrat occasio exercendæ v. g. magnificientia, liberalitatis, misericordiae, obedientia &c. concurrat etiam occasio hæc & nunc exercendæ justitiae, illa titulo sui objecti prædominatur, in usumque venire debet; tumque solum alia virtutes præponuntur justitiae particulari, cum fulciuntur adjutorio in necessitatis se in illas virtutes justitiae alicujus legalis, quæ præminet particulari. Quo posito, dividantur jam virtutes etiam receptæ in appetitu rationali: vel enim se extendunt ad alterum? vel non? si non extendunt, non possunt esse excellentiores justitia extende nte se ad alterum: quia per Arist. apud eundem S. Thomam *virtus est potentia beneficiva*, adeoque quod magis participat de beneficiva, præcellit inter virtutes, quia autem justitia est talis, non autem illæ virtutes, quæ non nisi ipsius subiecti bonum sunt; sit, ut illis præmineat justitia.

Deinde, quia justitia, non tantum ex generica ratione, ad fert honestatem operanti, sed etiam alteri, complendo, scilicet, fortunam alterius, estque honesta etiam alteri; sit, ut conjungente se in una virtute justitiae, duplice honestate præmineat aliis. Quodsi illæ virtutes sunt etiam ad alterum, præminebit adhuc illius justitia. Imprimis: quia objectum illius semper vincet objectum aliarum virtutum, imperabitque, præ aliis, sui usum. Deinde, quia, si honestatem habent illæ virtutes, ex eo quod sint ad alterum, maximam honestatem illa virtus habebit, ad quam illæ aliae revocantur: semper enim id, ad quod reliqua revocantur, dominatum habet, & reliqua sunt illius partes subiectivæ, vel potestativæ: quia uterque titulus subdit illas, principali virtuti: quia vero, virtutes ad alterum, revocantur omnes ad justitiam, tanquam ad aliquid principale, sit, ut, illa omnibus virtutibus præmineat.

Hinc justitia erit virtus non nisi potentia appetitiva rationalis, ut dixi Præmisso Quarto. In eaque subiectabitur, ut dixi Præmisso Quinto. Habetque ex eo dignitatem: quia est virtus nobilioris potentiae præ alii virtutibus; in ea que subiectatur.

Solvuntur Objectiones.

DICENS I. Liberalitas, & facit hoc, quod justitia, & superaddit plus: nam quilibet dat ex proprio, nec sibi proprium retinet, multò magis non retinebit alienum. Ergo, liberalitas præstantior virtus est, ut potè includens & suam, & justitiae perfectionem: Quod

* G

autem

R. P.
THOMAS
H. M. L.
Tom. 3. e. 4.
D. VI
6

autem dictum est de liberalitate, idem proportionaliter dici debet de magnificentia.

R E S P O N D E T U R. Cumulative cùm justitia sumptam liberalitatem, esse meliorem p̄r̄e jūstitia, sed non solam: quia si occurrat utriusque occasio, magis obligat justitia generalis. Item non respicit majus bonum, quam sit bonum communitatis item videtur; Liberalitas recipi in concupiscibili, utpote moderativa passionis, • circa usum, & possessionem pecuniae, cum justitia recipiatur in appetitu rationali.

D I C E S 2. Cum Buridano, apud Valent. Nobilis est bonum proprium; quam alienum. Ergo, & virtutes, versantes circa bonum proprium, nobiliores sunt p̄r̄e virtutibus versantibus circa bonum alienum. Justitia autem, ex Arist. bonum alienum est. Anteced. probatur. Quia ordinata charitas incipit à seipso. Deinde, si bonum proprium non esset melius p̄r̄e alieno, natura non ordinasset ita inclinations, ut potius inclinentur ad bonum proprium, quam alienum.

R E S P O N D E T Valent. quod probet objectio, quoad aliquid illas virtutes meliores esse justitiā. Sed explicandum fuisset; cur illud, quoad aliquid, non sit principale in illis virtutibus? & si principale illarum virtutum, superat justitiam, hoc ipso illae virtutes meliores erunt: quia ad exaltandas virtutes, non est necesse, ut omnes illius formalitates meliores sint, sed ut principalis sit melior, sicutque denominatio à principali. Hinc aliter paulo

R E S P O N D E T Esparza cit. quòd etiam justitia perficiat subjectum, sicutque bonum ejusdem. Et, addit, quod intentio naturæ, & ordo charitatis, præferat bonum cuiusque proprium coniunctum cùm bono alterius, illi bono, quod est limitatum ad suum subjectum, nec est diffusivum sui: nam bonitas sui diffusiva, est virtus divina.

Est & aliud modus, satisfaciendi huic Argumento. Negando omne bonum proprium, esse melius alieno. Unde gloria Dei, quæ est bonum extrinsecum Dei, melior est bono proprio creature. Magnitudo ergo boni penitanda est, ex ipsa conditione boni, si accedat prædicatum proprii, ceteris paribus, melius erit proprium. Ordo autem charitatis incipit à seipso, si cetera sint paria. Unde tenetur privatus sua vitæ non parcere, ut tueatur vitam Principis. Jam autem in præsenti, melius est bonum redere alienum, non necessariis detractis, quam habeat superflua.

D I C E S 3. Multæ virtutes versantur circa difficultius, p̄r̄e justitia. Ergo meliores sunt.

R E S P O N D E T U R. Illarum melioritas attendi debet ex subjecto, in quo recipiuntur: & ex objecto; non ex difficultatibus vincendis: quia ipsa victoria difficultatum, habet se per modum materialis in virtutibus; excellentia autem at-

tenditur p̄enes formale. In artificiis enim ignobilior est, v. g. Faber, p̄r̄e Aurifabro, quamvis prior, plura laboret.

D I C E S 4. Plus plauditur fortis & liberalis, quam justo.

R E S P O N D E T U R. Id sit plausu, inquit Esparza, gratificante & obsequente propter acceptum beneficium; sed non laude magnificente & morali, quæ ex dignitate motivi virtutis desumitur, aliisque, de quibus supra.

D I C E S 5. Ex istis quæ sibi opponit Esparza. Ea quæ sunt magis necessaria, magis obvia sunt, & hoc ipso viliora, sic aqua magis indigemus magisque abundamus, quam vino; terra quam gemmis, &c. Ergo & inter virtutes ea est minus perfecta, quæ est magis necessaria, reperiaturque in pluribus: talis autem est justitia etiam pernos.

R E S P O N D E T U R. In primis lucem cū valde necessariam maximè obviam, & tamen lux est quid præstantius, quibuscunque luminibus lapidum, rariss. Nihil est magis necessarium & magis obvium, quam ipsius præsentia Dei, quæ non vilificatur per hoc. Deinde si spectetur præcisè ratio obvii, per hoc potest utcunque ratio excellentiæ obtundi potius, quam diminui; sed si principale alicuius prædicatum excellentiam importet, illud excellentius erit, quod in præsenti contingit: quia prædicatum illud, quod & ratione subjecti, & ratione objecti competit justitiæ, est que in illa principale, supplet in reliquis alios defectus. Ex his autem.

C O L L I G E S. Quod genus in definitione justitiae ponendum, sit, virtus moralis ad alterum.

QUÆSTIO II.

Quid pro Differentia dicat Justitia.

IN differentiis Logicis sunt aliae differentiæ subalternae, aliae specificæ. Subalterna in aliquo quidem genere faciliunt quidem differre; sed ita, ut sint ratio conveniendi, etiam essentialiter, aliis. Et ita vegetativum distinguit quidem hominem à lapide, sed non distinguit à flore, à quo essentialiter differt homo. Sed specificæ differentiæ sunt tales, ut faciant ita differre, ut non sint ratio conveniendi essentialiter aliis: & ita rationalitas est ratio differendi talis, ut in illa non convenient cetera animalia, quæ sunt bruta. Consimile quid contingit in differentiis scientiarum, virtutum, &c. ipsorum enim habituum differentia, petitur ab objectis, in quibus ratio materialis habet se, sicut differentia subalterna: Ratio autem formalis habet se, sicut differentia specifica: sicut enim differentia subalterna, est quidem ratio differendi ab aliquibus, ita tamen, ut sit ratio conveniendi etiam